

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra české literatury

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jak motivovat děti ke čtenářství: akční výzkum v mateřské škole
How to motivate children to read: action research in a kindergarten
Vanda Papayová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Laufková, Ph.D.
Studijní program: Pedagogika
Studijní obor: Pedagogika předškolního věku

Rok 2022

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Jak motivovat děti ke čtenářství: akční výzkum v mateřské škole* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2022

Ráda bych poděkovala vedoucí své diplomové práce, paní PhDr. Veronice Laufkové, Ph.D. za podporu a cenné rady při psaní mé diplomové práce. Také děkuji všem rodičům a dětem z výzkumného vzorku za skvělou spolupráci. A v neposlední řadě své rodině za podporu během studia.

ABSTRAKT

Diplomová práce se věnuje tématu, jak motivovat děti předškolního věku ke čtenářství a zároveň zlepšení jejich čtenářské pregramotnosti. Cílem mé práce bylo, aby si děti předškolního věku vytvořily kladný vztah ke čtenářství a také abych je namotivovala k zájmu o knihy za pomoci realizovaných aktivit. Práce je rozdělena na část teoretickou a část empirickou. V části teoretické se zabývám vysvětlováním pojmů jako je čtenářství, čtenářská pregramotnost a gramotnost, dále uvádím faktory, které ovlivňují dětského čtenáře, také se zabývám rolemi četby a rozvojem čtenářství. Druhá kapitola pojednává o rozvoji čtenářství a o motivaci. Poslední kapitola v teoretické části je o současné literatuře. V empirické části popisuji realizovaný akční výzkum ve vybrané mateřské škole. Během akčního výzkumu jsem si stanovila problém a následně jsem si určila návrh na podporu motivace dětí ke čtenářství. V rámci výzkumného šetření jsem za pomoci své vedoucí práce sestavila dotazník (pretest a posttest), který jsem následně zpracovala a vyhodnotila. Při shrnutí a vyhodnocení získaných dat jsem došla k závěru, že aktivity, které jsem s dětmi realizovala, byly úspěšné.

KLÍČOVÁ SLOVA

čtenářství, předškolní dítě, motivace ke čtenářství, mateřská škola

ABSTRACT

This diploma thesis is dealing with the topic of motivation of children of preschool age to read and to improve their preliteracy. The aim of the thesis is to ensure the development of a positive attitude towards reading and also the motivation to read through the set of activities for pre-school children. The text is divided into a theoretical part and an empirical part. In the theoretical part, I am dealing with the explanation of basic concepts such as readership, reading preliteracy and literacy. I am also presenting further the important roles of readership and the readership development. The second chapter is devoted to the development of readership and the motivation to read. The last chapter of theoretical part is about the contemporary literature. The empirical part of the thesis is describing the implementation of the action research in a selected kindergarten. I have defined a problem statement during my action research and I have subsequently determined a proposal to support children's motivation to read. As part of the research investigation, I have compiled a questionnaire (pre-test and post-test) with the help of my supervisor that I have processed and I have evaluated the results. When summarizing and evaluating the obtained data, I concluded that the activities I implemented with the children were successful.

KEYWORDS

reading, preschool children, motivation to reading, kindergarten

Obsah

Úvod a cíle práce	8
I. Teoretická část	10
1 Čtenářská gramotnost, pregramotnost a čtenářství	10
1.1 Terminologie čtenářství podle J. Trávníčka	13
1.2 Význam čtení pro život	13
1.2.1 Účinky četby	15
1.3 Význam čtení u předškolních dětí	15
1.3.1 Faktory ovlivňující dětského čtenáře	16
1.3.2 Co přináší dítěti pravidelné čtení	17
1.4 Vývojové stupně čtenářství u dětí	18
1.4.1 Předčtenářské období	19
1.4.2 Role četby v období prenatalním, nemluvněte a batolete	20
1.4.3 Role četby v předškolním období	20
1.5 Charakteristika dítěte v předškolním věku	21
2 Rozvoj čtenářství u dětí předškolního věku	22
2.1 Čtení s porozuměním	23
2.1.1 Jak zavádět rozvoj čtenářství do mateřské školy	24
2.2 Rozvoj čtenářské pregramotnosti v rodině	24
2.3 Rozvoj čtenářské pregramotnosti v mateřské škole	24
2.3.1 Metody pro rozvoj čtenářství u dětí předškolního věku	27
2.4 Motivace	28
2.4.1 Činnosti pro podporu motivace a zájmu o knihy	29
2.5 Čtenářské strategie v předškolním vzdělávání	30

2.5.1	Přehled vybraných čtenářských strategií podle Koželuhové a Wildové (2021)	31
2.6	Jak rozvíjet čtenářské strategie pedagoga předškolního vzdělávání	32
2.6.1	Důležité aspekty čtenářské strategie pro pedagoga předškolního vzdělávání	32
3	Současná literatura pro české děti	33
3.1	Kritéria kvalitní dětské knihy	33
3.2	Zlaté tituly – aneb co dětem číst.....	34
3.3	Ocenění a katalogy Nejlepších knih	34
4	Shrnutí získaných dat	38
5	Cíle empirické části a výzkumné otázky	40
6	Výzkumné šetření - akční výzkum	41
6.1	Výzkumný přístup	41
6.2	Metody sběru dat	42
6.2.1	Rozhovory s dětmi.....	42
6.2.2	Dotazníky	42
6.3	Etika výzkumu.....	43
6.4	Metodologie výzkumu.....	43
7	Charakteristika výzkumného vzorku – popis MŠ.....	44
8	Výzkumná část	44
8.1	Stanovení problému.....	44
8.2	Návrh pro podporu motivace ke čtenářství.....	44
8.2.1	Čtenářský koutek	45
8.2.2	Čtenářský strom.....	46
8.2.3	Tvorba vlastní malé knihy	47

8.2.4	Práce s příběhem.....	48
8.2.5	Hledání v knihách.....	48
8.2.6	Odpolední čtení	48
8.2.7	Návštěva knihovny	49
8.2.8	Obrázkové čtení.....	49
8.3	Realizace a vyhodnocení dotazníku (pretestu) před začátkem intervence	49
8.3.1	Otázky zaměřené na čtenářské prostředí dětí	50
8.3.2	Otázky zaměřené na vlastní zájem dítěte ke knihám.....	54
8.3.3	Otázky zaměřené na společně strávený čas dítěte a rodiče u knihy	61
8.3.4	Otázky zaměřené na kulturní zážitky	66
8.3.5	Identifikační otázky	69
9	Realizace vyhodnocení 2. dotazníku (posttestu) na konci intervence	71
10	Shrnutí získaných dat z empirické části	82
11	Diskuse	83
	Závěr.....	85
	Seznam použitých informačních zdrojů	87

Úvod a cíle práce

Dnešní doba je velmi uspěchaná a hektická, lidé bojují s časem a všichni říkají, že ho mají málo. Málokdo si najde chvíli na relaxaci u knihy. Bohužel se zapomíná na klidné chvíle, které mohou být právě doprovázeny milou knihou. Přijde mi neférové, že některé děti jsou právě o tyto okamžiky, o okamžiky s knihou ochuzeny. Čtení nabízí mnoho, dětem se rozvíjí slovní zásoba, zlepšuje se gramatika, trénuje se paměť, dále děti získávají nové informace a také se rozvíjí jejich fantazie, formují se jejich postoje a hodnoty, estetické vnímání a pozitivní postoj k celoživotnímu čtenářství.

Toto téma jsem si vybrala z vlastního zájmu o knihy. Líbí se mi, co všechno knihy nabízejí svému čtenáři. Mým cílem je předat dětem co nejlepší základy pro rozvoj čtenářské pregramotnosti a gramotnosti, ukázat jim lásku ke knihám a jak se dá pracovat s příběhem a jak nad ním přemýšlet. Chtěla bych, aby věděly, že v knihách se ukrývá mnoho odpovědí a otázek, ale i radosti a zábavy.

Má diplomová práce bude rozdělena na dvě části, na část teoretickou a část empirickou.

Vzhledem k tématu mé práce jsem si stanovila tyto **cíle**:

1. Nastudovat si a uceleně popsat faktory, které ovlivňují motivaci ke čtenářství u dětí předškolního věku.
2. Popsat na základě odborné literatury komplexní systém motivace ke čtenářství dítěte předškolního věku.
3. Navrhnout systém motivace ke čtenářství dítěte předškolního věku v záměrně vybrané škole.
4. Ověřit vliv nastaveného systému na motivaci ke čtenářství u dětí předškolního věku.

V teoretické části budu pracovat s odbornou literaturou a dalšími odbornými texty a články a věnovat se následujícím tématům: čtenářské gramotnosti a pregramotnosti, čtenářství, významu a účinkům četby, vývojovým stupňům čtenářství u dětí předškolního věku, dále čtení s porozuměním a také rozvoji čtenářské pregramotnosti a čtenářským strategiím.

V neposlední řadě bych ráda vyzdvihla současnou dětskou literaturu a knižní ocenění.

V praktické části budu realizovat dotazník pro rodiče, který bude vyplňován dvakrát, a to v časovém rozmezí tří měsíců. Během těchto měsíců budu děti přirozenou formou motivovat ke čtenářství. Intenzivně se budu věnovat práci s knihou, dětem budu nabízet celou škálu

promyšlených aktivit, při kterých budou samy pracovat s knihou, a ve třídě vytvořím čtenářský koutek, který k motivaci ke čtenářství může výrazně přispět.

I. Teoretická část

1 Čtenářská gramotnost, pregramotnost a čtenářství

„Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebným pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech“ (Šafránková, 2012, s. 8).

Dle šetření PISA (2020, s. 11) je „čtenářská gramotnost je schopnost porozumět textu, přemýšlet o něm, posuzovat ho, zabývat se jím a používat ho k dosažení vlastních cílů, k rozvoji vlastních vědomostí a potenciálu a k účasti ve společnosti.“

Čtenářská gramotnost je komplex vědomostí a dovedností, které každému jedinci umožňují to, jak zacházet s psaným textem. Nejde jen o čtenářské dovednosti, jako například přečíst text, ale také o to porozumět danému textu, umět vyhledávat informace z textu, dokázat dané informace zpracovat či porovnat (Průcha a kol., 2003). Čtenářská gramotnost nám otevírá bránu ke vzdělání, pomáhá nám k získávání nových vědomostí, znalostí či zkušeností a schopnost číst nám také může zvyšovat sebevědomí (Lepilová, 2014). Čtenářskou gramotnost bychom tedy mohli charakterizovat jako jednu z nejdůležitějších gramotností, která výrazně ovlivňuje studijní výsledky i fungování v běžném životě.

Čtenářská gramotnost obsahuje několik rovin, které rozvíjíme. Dle Laufkové a Goldmannové (2020) sem patří jak hodnotové a postoje složky čtenářské gramotnosti a pregramotnosti, tak složky s nižší kognitivní náročností i složky s vyšší kognitivní náročností:

a) Hodnotové a postoje složky čtenářské gramotnosti a pregramotnosti:

- Vztah ke čtení

Jedním z předpokladů pro rozvoj čtenářské gramotnosti je potěšení z četby a vnitřní potřeba číst. Kladný vztah ke čtení je možné podporovat motivací dětí k práci s knihou a s příběhy. Vnitřní potěšení z četby a vlastní potřeba číst (prohlížet knihu, naslouchat příběhu apod.) je předpokladem pro efektivní rozvoj čtenářské pregramotnosti a gramotnosti.

- Sdílení

Člověk, který je čtenářsky gramotný je schopný sdílet své prožitky a porozumění s jinými čtenáři. Dále s nimi přemýšlí a hovoří o rozdílech v porozumění textu. Dítě vedeme k tomu, aby bylo schopné sdílet svoje zážitky z četby s ostatními, a to jak verbálně, tak prostřednictvím jiných forem komunikace (umělecky, pohybově apod.). Košťálová (2010) také hovoří o schopnosti porovnávat vlastní pochopení textu s interpretacemi ostatních, případně s interpretacemi společensky sdílených.

b) Složky čtenářské gramotnosti a pregramotnosti s nižší kognitivní náročností

- Získávání informací

Jedná se o další podstatnou součást rozvoje čtenářské gramotnosti a pregramotnosti, v jejímž rámci učíme dítě vyhledat v textu konkrétní informace a porovnat je.

c) Složky čtenářské gramotnosti a pregramotnosti s vyšší kognitivní náročností

- Zpracování informací (porozumění textu)

Jedná se o pochopení podstatných informací obsažených v textu, u dětí předškolního věku jde hlavně o doslovné porozumění. Pochopení smyslu textu je mnohem náročnější proces a přichází až s dalším zráním a učením.

- Aplikace

Čtenářsky gramotný člověk dokáže ve svém životě zúročit to, co přečetl. Četbu využívá k tomu, aby se rozvíjel ve všech směrech. Učíme dítě využívat poznatky získané z četby k seberozvoji a aplikovat je v dalším životě.

- Vysuzování

Učíme dítě analyzovat text, hodnotit informace v něm obsažené a kriticky o nich uvažovat, vytvářet vlastní závěry a hledat souvislosti mezi textem a vlastními dosavadními znalostmi. V pozdějším věku se v rámci rozvoje čtenářské gramotnosti jedná také o sledování autorových záměrů.

- Metakognice

Metakognice je další rovinou čtenářské gramotnosti, je to dovednost seberegulace. Znamená to schopnost reflektovat záměr vlastního čtení, sledovat a vyhodnocovat vlastní porozumění daného textu či volit si strategii pro lepší porozumění. Dítě by mělo samo aktivně řešit situaci, kdy nerozumí a hledat cesty k tomu, aby lépe porozumělo. Učíme dítě, jak vybírat vhodné knihy k vlastní „četbě“ a jak s knihou efektivně pracovat. Košťálová (2010) vyděluje složky čtenářské gramotnosti a pregramotnosti velice podobně jako Laufková (2020), ale když hovoří o porozumění, dodává do této dovednostní složky ještě schopnost zapojit sem i vlastní dosavadní znalosti a zkušenosti, což Laufková zařazuje spíše do složky vysuzování (Laufková, Goldmannová, 2020; Tomášková, 2015, s. 9-10).

O pojmu čtenářská pregramotnost hovoříme v předškolním věku dítěte. Jedná se o rozvoj předpokladů k samotné čtenářské gramotnosti. Čtenářskou pregramotnost tedy chápeme jako určitý soubor, ve kterém se rozvíjí dané předpoklady ke čtení a psaní. Dále zde hovoříme o určitém komplexu schopností a dovedností, postojů či hodnot, které jsou nezbytné k rozvoji samotné čtenářské gramotnosti (Koželuhová a Wildová, 2021).

Rybářová (2016, s. 14 in Koželuhová a Wildová (2021, s. 21) uvádí, že: „Předškolní věk je obdobím, kdy lze velmi výrazně rozvíjet čtenářskou pregramotnost a položit základy k cestě ke zralému čtenářství, a to přirozenou a nenásilnou formou respektující veškerá vývojová specifika daného období.“

Hovoříme-li o oblasti čtenářské pregramotnosti, je to oblast velice obsáhlá. Do čtenářské pregramotnosti zařazujeme smyslové vnímání, paměť, myšlení, řeč, slovní zásobu, fyzický rozvoj, emoční rozvoj, sociální rozvoj, ale také postoje, vztahy či hodnoty. Rozvíjíme a podporujeme vztah ke čtení a snažíme se o to, aby dítě vnímalo čtení jako hodnotu. Všechny tyto zmíněné oblasti kladou vysoké nároky na pedagogy, kteří by měli vědět, co u dítěte podporují (Koželuhová a Wildová, 2021).

Pojem čtenářství se používá hlavně v souvislosti s dětskou populací. Jde zde o plánovaný rozvoj četby samotné (Trávníček, 2019). Dále píše Trávníček (2011, s. 39) ve své knize *Čtenáři a internauti: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*, že čtenářství je

aktivní vztah k četbě a k literatuře a že se jedná o aktivitu zanechávající otisky a zařazení nás jako lidí do určité úrovně.

Helus (2012) prezentuje čtenářství jako naplnění smyslu výuky čtení a zároveň vymezuje čtyři klíčové fáze na cestě ke čtenářské gramotnosti. Jsou jimi tyto fáze:

- fáze vytváření si bazových predispozic pro čtení
- fáze soustavné školní výuky čtení a psaní
- fáze uvádění do čtenářství – zde vysvětluje, že zvládnutá gramotnost se stává gramotností funkční
- fáze aktivního čtenářství (Helus, 2012).

1.1 Terminologie čtenářství podle J. Trávníčka

J. Trávníček (2008) vyděluje rozdíly mezi pojmy čtení, čtenář, četba a čtenářství následovně: Čtení je podle Trávníčka (2008) mediální aktivita, která se zaměřuje na knihy a na jejich duševní přisvojování, dále je to čas, který věnujeme knihám, je to také sociokulturní dovednost, tedy gramotnost. Čtenáře charakterizuje jako toho, kdo čte. Čtenářovy dovednosti jsou směřovány ke čtení knih. Dalším pojmem je četba, tu chápe jako aktivitu, která je zaměřena na knihy, jde zde i o vztah ke knihám, který samozřejmě nevzniká jednorázově, ale je po nějakou dobu pozitivně rozvíjen. O čtenářství hovoří jako o rozvíjení četby, tento pojem se často váže s dětskou populací, kdy je čtenářství rozvíjeno za pomoci škol, knihoven či jiných vzdělávacích institucí.

Uvádím je zde proto, že se průběžně prolínají celou mou prací, nejčastěji používám pojem čtenářství, i když doslovně vzato u dětí předškolního věku, které ještě číst samy neumí, nemůžeme hovořit o četbě jako takové.

1.2 Význam čtení pro život

Umění číst je velmi důležitým předpokladem k rozvoji mnoha dalších gramotností. Čtení nám pomáhá se uplatnit v životě jako takovém, denně jej potřebujeme a používáme ho, z psaného textu získáváme celou řadu informací, které poté třídíme, porovnáváme, srovnáváme, či z nich vyvozujeme různé závěry pro další využití. Samotná četba nám také zvyšuje sebevědomí, roste v nás touha po vzdělání a celkovém uplatněním se v životě. Pro

kvalitní život je četba velice důležitá, protože v dnešní době se bez čtení nelze obejít. Četba jako samotná neznamená pouze znalost daných písmen či znaků, dále pak schopnost písmena spojovat do slabik a slov, ale je to mnohem složitější činnost. Velmi důležité je danému textu rozumět, vědět o čem právě čteme a co nám to přináší (Tomášková, 2015; Zelinková, 2008). Četbu lze považovat za zdroj kultivace člověka, četba obohacuje rozumovou, dovednostní a citovou stránku člověka. O čtení hovoříme jako o specificky lidské činnosti, kterou se ale musíme naučit. Je to také chápání grafických znaků, významu slov a porozumění textu. Čtení je podle J. Doležalové 2014 základním procesem čtenářské gramotnosti, od které se odvíjejí navazující procesy (Doležalová, 2014).

Tomášková (2015, s. 12), která hovoří o předčtenářské gramotnosti uvádí, že: „Pro samotné úspěšné čtení a rozvinutí celé čtenářské gramotnosti je důležité období právě do šesti let. V tomto období hovoříme o předčtenářské gramotnosti, protože dítě zatím smysluplně nečte, ale rozvíjí se potřebné kompetence pro čtení.“ Z tohoto plyne, že právě tato fáze je pro dítě nesmírně důležitá a nezastupitelná a v žádném případě bychom ji neměli jako profesionální pedagogové ale i jako rodiče podcenit. V případě podcenění této významné etapy by mělo dítě velké potíže při nácviu samotného čtení a celkově by možná ani nemělo dobrý vztah ke knihám. Je tedy zcela nezbytné dítě rozvíjet ve všech směrech, je velmi důležité se dítěti věnovat, hovořit s dítětem, hrát s ním hry a tím rozvíjet i jeho paměť (Tomášková, 2015).

Chvilky, které rodič stráví s dítětem společně u obrázkových knih či při čtení pohádek před spaním, jsou velmi důležité, posilují totiž pozitivní citové vazby mezi dítětem a rodičem, dále rozvíjejí mozkovou činnost, učí dítě soustředit se a koncentrovat svou pozornost. Velmi důležitou úlohu při přípravě na samotné čtení hrají právě rodiče, je zcela na nich, jaké možnosti svému dítěti umožní a co všechno mu poskytnou. Rodiče by tedy měli dítěti zajistit podnětné prostředí, ve kterém se vyskytují knihy a je velmi důležité, aby rodiče četli svým dětem již od útlého věku. Děti vyrůstající ve čtenářském prostředí jsou lépe vybaveny na jejich první čtení a lépe čtenému rozumí (Havlíňová, 1987; Tomášková, 2015; Havlíňová 2019).

Můžeme tedy říct, že čtenářská pregramotnost a gramotnost se stala předpokladem k dosažení tzv. klíčových kompetencí a zvýšením úrovně čtenářské gramotnosti se stává cílem nejen pro Českou republiku, ale i pro mnoho jiných zemí (Procházková, 2006).

1.2.1 Účinky četby

Podle Vášové (1995) jsou účinky četby následující:

- a) Instrumentální – četba přináší informace, které jedinec využívá při řešení praktických životních problémů, konkrétních úkolů a situací, je to nejen naučná literatura, ale také beletrie.
- b) Prestižní – čtenář patřící k nějaké sociální skupině vyhledává literaturu, která chválí jeho skupinu, posiluje tak sebeúctu čtenáře, navozuje pocit prestiže a posiluje tak pozitivní vztah jedince a dané skupině.
- c) Potvrzovací – čtenář vyhledává literaturu, která potvrzuje jeho názory, stanoviska a postoje. Upevňuje si své názory na život a společnost a potvrzuje správnost vlastního jednání.
- d) Estetické – jedinec si četbou obohacuje uměleckou zkušenost.
- e) Rekreační – čtenář se pobaví, odreaguje, zapomene na starosti. Při četbě relaxuje a nalézá v ní únik ze své svízelné životní situace, ve které se nachází.

Takto si tedy volíme právě takovou četbu, která pro nás bude účinná. I u dítěte bychom měli podporovat a respektovat jeho volbu knihy, případně mu s výběrem poradit a vybírat podle jeho individuálních potřeb. Abychom však zajistili estetickou funkci literatury, je vhodné nabídnout dětem knihy a nechat na nich, které si zvolí. Tak máme zajištěn výběr z kvalitních knižních, případně časopisových titulů.

1.3 Význam čtení u předškolních dětí

„Když s dítětem hodně mluvíme, čteme mu pohádky, odpovídáme na jeho nekonečné otázky, bude v šesti letech schopno užívat dvou a půl tisíc slov a rozumět bude více nebo méně dokonale dalším tisícům slov. I to je inteligence.“ (Říčan, 2004).

V předškolním období je velmi důležité, aby se dítě seznámilo s knihami, ty by se totiž měly stát nedílnou a důležitou součástí jeho života. Podle Tomáškové je pro rozvoj samostatnosti, sociálních dovedností, pracovních a studijních návyků věk do šesti let klíčový. Mateřské školy by měly u dítěte vytvořit základ, na němž je možné v první třídě ZŠ vybudovat vlastní čtenářské dovednosti (Tomášková, 2015; Mertin a Gillernová, 2003).

S výše uvedenými poznatky zcela souhlasím, také se ztotožňuji s myšlenkou autorky Tomáškové. Myslím si, že vývojové období do šestého roku dítěte je velice důležité, stejně tak podporuji u dítěte seznámení se s knihou a uvědomění si její důležitosti ještě před vstupem do základní školy.

Dovednost čtení ovlivňuje několik faktorů, hovoříme jak o vrozených, tak i o vnějších vlivech. K vrozeným předpokladům pro malého čtenáře podle Havlínové (2019) patří určitá úroveň vnímání, dále pozornost, paměť, představivost a také myšlení. Velkou roli zde hraje i vůle dítěte a rodinné či sociální vztahy, kterých je dítě součástí.

Dále bychom mohli hovořit o vlastní motivaci dítěte ke čtení, to je další velice významný činitel ovlivňující úroveň čtenářských dovedností. Zde lze předpokládat, že četbu bude vyhledávat právě to dítě, které má ke čtení chuť. Takové dítě bude samozřejmě i lépe číst a bude mít rozšířenou slovní zásobu, to mu bude usnadňovat porozumění textu (Havlínová, 2019).

1.3.1 Faktory ovlivňující dětského čtenáře

Na malého čtenáře působí hned několik faktorů. U dítěte v raném dětství jsou hlavním ovlivňujícím faktorem především rodiče a blízké okolí. V dalších životních etapách se pak na vlivu podílejí veškerá sociální prostředí, v nichž se dítě naskytne. Hovoříme zde například o mateřské škole, základní škole, zájmových kroužcích a tak dále. Nezbytnou součástí toho, jak přivést dítě na cestu ke čtenářství je respektování jeho individuálních vlastností a brát v potaz vývojové etapy dítěte (Vášová, 1995).

Doležalová (2014) ve své práci *Čtenářská gramotnost (Práce s textovými informacemi napříč kurikulem)* uvádí, že faktory ovlivňující dětského čtenáře můžeme dělit na exogenní a endogenní.

Exogenní faktory

Hovoříme zde o vnějších podnětech, které působí na dětského čtenáře. Exogenními činiteli jsou materiální podmínky, geografické podmínky, demografické podmínky, a hlavně podmínky sociální.

Do nejvýznamnějších podmínek řadíme rodinu a školu. Rodina má na dítě vliv již od jeho narození. Působí zde citové vazby, komunikativní projevy, sociálně ekonomické prostředí a

také hodnoty rodiny. Zvláště významnou osobou ve škole je pedagog, respektive jeho osobnost. Pedagog by měl u dítěte rozvíjet a podporovat všechny gramotnosti, měl by být ochotný a připravený, dále by měl ovládat veškeré formy komunikace a měl by umět naslouchat. Škola nabízí dítěti systematické vyučování obsahující pedagogické cíle, které díky svým metodám působí na kvalitu čtenářské gramotnosti a pregramotnosti. Co se týče materiálních podmínek ve škole, můžeme hovořit například o školní knihovně, která by měla být dítěti dostupná a nabízet mu nejen studijní materiály, ale i dětskou literaturu. Také vlivy společnosti hrají v životě dítěte svou roli, hovoříme zde především o kultuře a literárních tradicích (Doležalová, 2014).

Endogenní faktory

O endogenních faktorech hovoříme jako o vrozených či získaných vlastnostech a dispozicích dítěte. Doležalová (2014, s. 23) uvádí, že k psychickým předpokladům čtenářské gramotnosti patří tyto:

- anatomicko-fyziologické základy pro vznik a vývoj čtenářských dovedností,
- smyslové a psychické funkce,
- zájem a motivace ke čtení,
- postoje k ovládnutí čtenářské gramotnosti a pregramotnosti,
- postoje k četbě,
- představivost a soustředění dítěte,
- životní zkušenosti malého čtenáře a znalost tématu.

1.3.2 Co přináší dítěti pravidelné čtení

Podle internetového zdroje celeceskoctedetem.cz jsou to tyto přínosy, se kterými zcela souhlasím:

- uspokojuje nejdůležitější emoční potřeby dítěte,
- vytváří pevné pouto mezi rodičem a dítětem,
- podporuje psychický rozvoj dítěte,
- posiluje jeho sebevědomí,
- rozvíjí jazyk, slovní zásobu, dává svobodu ve vyjadřování,

- formuje čtecí a písemné návyky,
- učí samostatnému myšlení – logickému a kritickému,
- rozvíjí představivost,
- zlepšuje soustředění a uklidňuje,
- trénuje paměť,
- přináší všeobecné znalosti,
- ulehčuje učení a pomáhá dosáhnout úspěchu ve škole,
- učí děti hodnotám a rozlišování dobra od zla,
- rozvíjí smysl pro humor,
- je výbornou zábavou,
- zabraňuje vzniku závislosti na televizi a počítači,
- chrání dítě před hrozbou ze strany masové kultury,
- je prevencí patologických jevů,
- formuje čtecí návyky a podporuje získávání vědomostí po celý další život,
- je tou nejlepší investicí do úspěšné budoucnosti dítěte [zdroj¹].

1.4 Vývojové stupně čtenářství u dětí

Během ontogeneze každého jedince na sebe navazují i různé vývojové fáze, a ty mají svá charakteristická specifika. Ve své diplomové práci budu zohledňovat dělení dle psychofyziologických věkových zvláštností jedince, které právě využívá většina odborníků, kteří se zabývají teorií dětského čtenářství, a přesně z těchto děl budu vycházet. Toto členění rozděluje děti do osmi věkových skupin neboli stupňů. Já ve své práci uvedu pouze období prenatální, nemluvně, batole a období předškolního věku. I přesto, že vývoj osobnosti dítěte je velmi individuální, je možné u vývojových fází vysledovat jisté společné charakteristiky či obecně platné zákonitosti (Vágnerová, 2000; Zemánková, 2008).

Zemánková (2008, s. 20) píše: „Všichni autoři se shodují, že přechod mezi jednotlivými věkovými stupni není náhlý. Změny, k nimž v průběhu vývoje dochází, se plynule připravují

---

¹ Celé Česko čte dětem [online]. Dostupné [15.1.2022] z: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/proc-cist-detem>

v předcházejících obdobích. Individuální vývoj dítěte neprobíhá stejným tempem, děti se nemění ve stejných časových intervalech. Mohou se objevovat mnohdy velice výrazné individuální rozdíly. Naprostá většina dětí se však tomuto průměrnému rozdělení a věkovým charakteristikám velice blíží.“

1.4.1 Předčtenářské období

Dítě se setkává s uměleckou slovesností ve dvou fázích. První fáze je „nečtenářská“, o ní hovoříme v předškolním věku dítěte. Druhou fází je fáze „čtenářská“, která navazuje na fázi první a opírá se o ni (Homolová, 2009).

Rozdělení čtenářského období (Toman, 1992 a 1999 in Homolová, 2009, s. 12):

1. Předčtenářská etapa – předškolní věk
  - mladší předškolní věk (do 3 let dítěte)
  - starší předškolní věk (3-6 let)
2. Čtenářská etapa – školní věk
  - mladší školní věk
    - 1. fáze 6-8 let
    - 2. fáze 9-10 let
  - starší školní věk
    - 1. fáze 11-12 let
    - 2. fáze 13-15 let

Hovoříme-li o počátcích dětského čtenářství, je vhodné začít v raných fázích života dítěte, a to tehdy, kdy je dítě ještě nečtenář. V tomto období dítě vnímá ve vizuálně akustickém spojení, a to rozvíjíme právě společným prohlížením si knih. V této rané fázi se u dítěte projevuje potřeba fantazijní a zážitková. Tyto elementární zážitky, kdy se dítě setkává s knihou zasahují do jeho života, a to pozitivně či negativně (Homolová, 2009).

Materiály, kde se dítě setkává s uchopením slovních obrazů jsou v této rané fázi knihy, leporela, omalovánky a další obrázkové publikace. Vztah ke knize lze definovat jako specifickým druhem sociální komunikace. Literatura slouží jako komunikativní prostředek přenosu kognitivních i emocionálních obsahů (Nakonečný, 1965 in Homolová, 2009, s. 16).

Literatura, která je určena pro děti předškolního věku by měla být zaměřena na otázky „proč“ a „jak“, měla by přibližovat přírodní děje a měla by hovořit o obecně lidských vlastnostech a měla by uspokojovat potřeby dítěte (Hyhlík, 1963 in Homolová, 2009, s. 16).

S touto myšlenkou zcela souhlasím dětská literatury by měla být hravou a zábavnou formou i naučná, dětem by měla pomáhat rozlišit dobro a zlo, dále by měla zahrnovat lidské vlastnosti a ponaučení, měla by obsahovat i prvky etiky či zásady slušného chování a v neposlední řadě by měla být psaná tak, aby jí dítě rozumělo.

1.4.2 Role četby v období prenatalním, nemluvněte a batolete

V prenatalním období plod reaguje hlavně na sluchové a smyslové podněty. Proto se někteří odborníci domnívají, že je velice důležité, aby matka svému plodu předčítala či zpívala ještě před narozením, neboť to zvyšuje psychickou pohodu dítěte a může se budovat i kladný vztah k četbě (Vágnerová, 2000; Chaloupka, 1982).

Nemluvně by mělo dostávat podněty všeho druhu, včetně mluveného projevu, to může být právě i předčítání, na tyto podněty dítě reaguje. Nemluvně vnímá knihu pouze jako hračku, na čtenářství dítě můžeme připravit společným prohlížením si knih či popisováním obrázků. Batole již disponuje dostatečnou slovní zásobou, a proto se již samo zapojuje do povídání. Prohlížení knih již může být pro batole vítanou zábavou, záleží však na tom, jak je mu četba prezentována. Pokud tato činnost není pro dítě zábavou, ztratí o ni zájem (Vágnerová, 2000; Chaloupka, 1982; Zemánková 2008).

1.4.3 Role četby v předškolním období

Předškolní dítě se na předčítání knih již více soustředí a lépe jej vnímá. Také role knihy v životě dítěte stále roste, velmi časté je také to, že dítě si knihu samo prohlíží. Dítě upřednostňuje již známý příběh, neboť se do něj může zapojit. Velký význam také přikládáme ilustracím, které knihu doprovází, dítě lépe chápe souvislosti či porozumění textu. Právě v tomto období hraje velmi významnou roli rodič. O. Chaloupka tvrdí, že postoj dítěte ke knize je bezprostředně ovlivněn tím, jaký vztah ke knihám a četbě dítě pozoruje právě u svých rodičů (či jiných autorit). Rodiče by proto měli předškolnímu dítěti co

nejčastěji předčítat a vést s nimi rozhovory o přečteném (Chaloupka, 1982; Vágnerová, 2000).

1.5 Charakteristika dítěte v předškolním věku

Odborná literatura definuje předškolní období od 3 do 6 – 7 let života dítěte, tedy do chvíle, než dítě nastoupí do základní školy. Zralost a připravenost hrají velkou roli v tom, zda dítě do školy nastoupí či ne. Mezi složky školní zralosti patří: tělesná, psychická a sociální zralost. Celkově školní zralost souvisí se zráním centrální nervové soustavy dítěte. Dalším termínem je školní připravenost, která je ovlivněna výchovou a učením dítěte. Bednářová a Šmardová (2015) ve své knize shrnuly tyto důležité oblasti školní zralosti:

- Tělesný vývoj a zdravotní stav dítěte
- Úroveň vyspělosti poznávacích funkcí dítěte
- Úroveň práceschopnosti dítěte – hovoříme zde o návycích a pracovních předpokladech dítěte
- Úroveň zralosti osobnosti dítěte – zde hovoříme o emočně-sociální zralosti (Bednářová a Šmardová, 2015).

Thorová (2015) poukazuje na předškolní období dítěte jako na zlatý věk dětské hry a kresby. Hovoří o předškolním období jako o věku iniciativy dítěte a jeho potřebách být činorodé a aktivní. Nejdůležitějším základem k výchově a učení předškolního dítěte je rodina, dále pak mateřská škola, která nabízí dítěti navazování sociálních vztahů s vrstevníky, díky kterým dítě získává mnoho dalších zkušeností, které se později promítnou do jeho osobnosti.

Koťátková (2005, s. 29) uvádí ve své knize *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*, že předškolní období dítěte je charakterizováno jako „věk hry“. Díky hře se dítě zdokonaluje, učí se a také si rozšiřuje své obzory o jeho okolí. Dále Koťátková (2014, s. 24) ve své knize *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet* popisuje, že „poznávání světa a rozvoj osobnosti předškolního dítěte se uskutečňuje především prostřednictvím jeho smyslu.“

2 Rozvoj čtenářství u dětí předškolního věku

Rozvíjet čtenářství můžeme již od raného dětství. Dítě se učí naslouchat příběhům, přemýšlet o nich a také vnímat knihy jako zdroj inspirace, zážitků a informací. Už dítě předškolního věku je samo schopné si vybrat knihu, podle vlastního zájmu či nálady. Na této cestě poznání a radosti z knih je pro dítě velmi důležitá přítomnost dospělého, ten často bývá pro dítě vzorem nebo průvodcem. Čtení či chvíle strávené s knihou by měly být pro dítě vždy příjemné. Zájem o čtení roste, když s dítětem vedeme diskusi o přečteném, když mu dáváme dostatek prostoru na otázky, když dítě podporujeme v samostatných aktivitách s knihou. Rozvojem čtenářství u dítěte ho učíme orientaci v textu, porozumění čteného, rozlišování podstatných informací, umění vyhledávat informace a nadále s nimi pracovat, utvářet si vlastní názor a dokázat ho obhájit, dále učit se spolupracovat s vrstevníky a kreativně přistupovat k řešení jakýchkoli životních situací (Shapiro, 2009; zdroj²).

Dobré rady pro ty, kteří chtějí číst dětem, zformulovala iniciativa celeceskoctedetem.cz, která vychází ze svých doporučení z odborných i výzkumných poznatků a formuluje je společně s odborníky (dětský psycholog, vývojový psycholog, expert na rozvoj čtenářství aj.).

Nejvhodnější je dětem číst už od mala, čím dříve jim budeme číst, tím lépe je namotivujeme. Velmi vhodné je také využívání dětských básní a písní, stimuluje se tak jazyk dítěte a jeho schopnost naslouchat. Také je dobré číst dětem pravidelně, můžeme si s nimi vytvořit jakýsi rituál, který se každý den opakuje a dítě se na něj těší. Dobré je začít obrázkovými knihami, které mají malý obsah vět na jednotlivých stránkách a poté postupně přecházet ke knihám, kde je více textu.

Než začneme číst novou knihu, pojdme se s dítětem pobavit o jejím obale, ptejme se, o čem by daná kniha mohla být, co dítě vidí na knižní obálce, jak se mu obrázek líbí. Také v průběhu čtení je důležité zapojovat dítě do děje, můžeme přestat číst a zeptat se dítěte, co si myslí, že se dále v příběhu stane.

---

² Články RVP [online]. Dostupné [1.2.2022] z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/6841/projekt-pro-rozvoj-ctenarstvi.html>

Dejme dětem prostor, aby se naladily na příběh. Můžeme se jich zeptat, co se událo v předchozí kapitole. To samé lze udělat ihned po dočtení příběhu, pojďme se s dětmi o přečteném pobavit, můžeme s dětmi daný příběh i výtvarně ztvárnit.

Během čtení je velmi dobré využívat pestrou paletu výrazů – můžeme měnit hlasy podle postav a při napínavé scéně můžeme hlas ztišit či zpomalit. Hlavně čtěme pomalu a srozumitelně, aby si dítě bylo schopné vybudovat mentální obraz toho, co právě slyšelo [zdroj³].

2.1 Čtení s porozuměním

V dnešní době je čtení s porozuměním chápáno jako souhrn dovedností pomáhající čtenáři rozumět významu textu. Hovoří se o určitém procesu, při němž je čtenář aktivním (Šafránková, 2012).

Klíčovou schopností porozumění textu je pochopit informace. Čtenář většinou čte, aby získal nové informace, aby zjistil, jak něco udělat, či aby se řídil instrukcemi, anebo také proto, aby se pobavil či odreagoval. Je pochopitelné, že si čtenář nemůže zapamatovat úplně vše, co kdy přečetl, místo toho jsou důležité právě již zmíněné klíčové myšlenky (Šafránková, 2012).

Čtenář, který čte s porozuměním, by tedy měl umět shrnout klíčové informace, a tak určit důležitost čteného, klást si otázky, a to před samotnou četbou, ale i během ní a také na konci. Dále by měl být schopný předvídat, a tím aktivovat své předchozí znalosti, či doplňovat je a také přemýšlet o skrytých významech. V neposlední řadě by měl být schopný vizualizace, tedy vytváření si vnitřních obrazů o přečteném (Šafránková, 2012; Snow, 2002).

Snow (2002, s. 11) ve své knize *Reading for Understanding* definuje porozumění jako „proces, ve kterém dochází simultánně k získávání a utváření významu prostřednictvím vzájemné interakce s psaným jazykem.“ Oblast porozumění čtenému je klíčová k úspěšnému rozvoji budoucího čtenářství. Během procesu, kdy si dítě osvojuje techniky psaní a čtení již v období předškolním věku, rozvíjí tedy své pregramotnosti, jsou velmi významné ve školním období a dále v budoucím životě (Koželuhová a Wildová, 2021).

---

³ Celé Česko čte dětem [online]. Dostupné [2.2.2022] z: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/clanek-72>

2.1.1 Jak zavádět rozvoj čtenářství do mateřské školy

Jedním z velice důležitých kroků je vytvoření vhodných podmínek. Také je dobré, aby byly knihy pro dítě volně dostupné (Šafránková, 2012).

U začínajících čtenářů by mělo být součástí výuky i porozumění psanému textu, a nemělo by to být pouze zaměřením výuky až v postprimárních ročnících a až poté, co si čtenáři do značné míry osvojí dovednosti rozpoznávání slov (Snow, 2002).

S touto myšlenkou naprosto souhlasím, je velmi vhodné mít ve třídě dětskou knihovnu, která je vhodně uspořádaná a obsahuje kvalitní dětské knihy, které jsou dětem dostupné. Také by třídy mohly obsahovat čtenářský koutek, kde bude dítěti útulně a bude mít na prohlížení knih klid.

2.2 Rozvoj čtenářské pregramotnosti v rodině

Vztah ke čtení se u dítěte rozvíjí již v útlém věku a největší podíl na rozvoji dítěte nesou rodiče. Proto je velmi žádoucí se dítěti plně věnovat a rozvíjet jeho schopnosti, neboť pouze harmonický rozvoj napomáhá k úspěšnému zvládnutí čtení. Období do šestého roku dítěte je velice rozhodující v následujícím vývoji jedince (Tomášková, 2015).

Iva Tomášková (2015) ve své knize *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole* uvádí podle Lawrence E. Shapira, že úlohou rodičů je dítěti zprostředkovat hodnotu vzdělání následujícími činnostmi (vybrala jsem jen některé, nejvíce relevantní):

- vytvořit si čas na čtení každý večer,
- pravidelné hraní společenských her rozvíjejících slovní a rozumové dovednosti,
- podporovat a motivovat dítě, aby četlo a hovořil s dítětem o přečteném,
- vést s dítětem rozhovor o tom, co se ve škole naučilo a co dělalo, případně na to navazovat,
- chodit s dítětem do knihoven či jiných kulturních zařízení (Tomášková, 2015).

2.3 Rozvoj čtenářské pregramotnosti v mateřské škole

V rozvoji čtenářské pregramotnosti dítěte hraje mateřská škola velice významnou roli. Každá mateřská škola by podle mého názoru měla být vybavena kvalitními dětskými

knihami, ke kterým má dítě neomezený přístup, dále by učitelky mateřských škol měly dětem předčítat, a to nejen před spaním. Další pro mě velmi důležitou činností je práce s knihou a práce s příběhem, kdy je dítě vtáhnuté do děje, jsou mu kladeny otázky a celá tato aktivita je doplněna nějakou pohybovou aktivitou, výtvarnou činností či nějakou písni.

Mateřská škola by u dítěte měla rozvíjet schopnosti, dovednosti a vědomosti jako jsou trénování paměti, koncentrace pozornosti či schopnost se soustředit a porozumět textu. Právě tyto umy bude dítě potřebovat při čtení samotném (Tomášková, 2015).

Tomášková (2015, s. 20) ve své knize *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole* uvádí: „Mateřská škola by měla zajistit čtenářsky podnětné prostředí, aby správným směrem rozvíjela budoucího čtenáře s kladným vztahem ke knihám a ke čtení. Ve své činnosti by měla postupovat tak, aby dítě harmonicky rozvíjela a připravovala na vstup do školy.“

S touto myšlenkou zcela souzním. Myslím si, že každá mateřská škola by měla být knihám otevřená a že by učitelky mateřských škol měly být schopné rozvíjet u dítěte čtenářskou pregramotnost a podporovat jeho kladný vztah ke knihám. Také by bylo skvělé, kdyby v mateřských školách byly čtenářské koutky, nebo stromy čtenářství, kde by se na lístečky vyvěšovaly tituly knih, které se právě v mateřské škole čtou, ale také oblíbené knihy dětí a rodičů, a tento strom by tak sloužil jako knižní inspirace. Také si myslím, že by dítě mělo být gramotné ve všech směrech a zcela respektuji jiná zaměření mateřských škol. Podle mého názoru by ale i mateřská škola zaměřená například na environmentální výchovu by mohla podporovat čtenářskou pregramotnost knihami o přírodě či o chovatelství, dále mateřská škola zaměřená na pohyb by mohla mít dětské knihy o sportu, mateřská škola zaměřená na hudbu by mohla disponovat dětskými knihami s hudebními nástroji, a tak dále. Mateřské školy by měly dítě rozvíjet komplexně, proto by měly být v každé třídě knihy širokého druhového, tematického, ilustrátorského či typografického rozpětí a také různé úrovně, aby si každé dítě mohlo vybrat knihu dle svého aktuálního zájmu nebo potřeb, přání, starostí a problémů, které prožívá. Dále by mohla být každému dítěti doporučena kniha podle jeho individuálních potřeb na úrovni jeho osobního maxima.

Tomášková (2015) ve své knize, kterou jsem již výše zmiňovala, sepsala devatenáct velice přínosných odstavců, které popisují, jak by měla mateřská škola dítě harmonicky rozvíjet a

připravovat na vstup do základní školy. V následujících řádcích se pokusím vlastními slovy tyto myšlenky zformulovat:

Každodenní četba je pro dítě zcela nezbytná, a to nejen před odpoledním odpočinkem, zde se totiž většinou dítě do děje nijak nezapojuje a také je zcela běžné, že během četby usne. Proto by učitelky měly čtení zapojovat i během dne do jakýchkoli aktivit. Vědomé předčítání, kdy dítě naslouchá příběh a zapojuje se do děje je v předškolním období velice významné, a to z několika následujících hledisek:

- podporuje u dítěte kladný vztah ke knihám a k četbě samotné,
- dítě si uvědomuje, že mu kniha přináší nové poznatky,
- četba rozvíjí představivost, fantazii a paměť dítěte,
- díky čtení si dítě rozvíjí slovní zásobu a vyjadřovací schopnosti,
- dále je zde podporován rozvoj koncentrace pozornosti.

Dalším důležitým aspektem je dětská knihovna, která by neměla chybět v žádné mateřské škole a měla by být dětem přístupná. Dětská knihovna v mateřské škole by měla disponovat všemi žánry, a to naučnou literaturou, dětskými encyklopediemi, knihami o přírodě, leporely, pohádkami a mohla by obsahovat i časopisy. Pro dítě je nezbytné, aby se s knihami seznamovalo, prohlíželo si je či o nich hovořilo. Je důležité se dítěte ptát, co se mu na knize líbí či co by se v ní mohlo dozvědět.

Na třídách by byly vhodné i čtecí koutky, kde by dítě mělo na prohlížení klid a prostor. Takové čtecí koutky by měly být dítěti příjemné a pohodlné. Dítě by mělo být seznámeno s knihkupectvím a s knihovnou, aby vědělo, kde si knihy může koupit a kde půjčit. Rozvíjet čtenářskou pregramotnost můžeme také čtenářským deníkem, kde si společně s dítětem budeme zaznamenávat přečtené knihy a dítě k tomu může nakreslit obrázky. Čtenářský deník může vést jak pedagog, tak i rodič.

Společně s dětmi můžeme v mateřské škole vytvořit vlastní pohádku. Zeptáme se dětí, o čem by pohádka mohla být, kdo v ní bude hrát a postupně s dětmi vytváříme nový příběh. Další možností je obohacení již známé pohádky a to tak, že můžeme přidat libovolnou bytost. Můžeme mít místo Třech prasátek pohádku O čtyřech prasátkách, ve které děti samy vymyslí, jakou asi mohlo čtvrté prasátko postavit chaloupku a tak dále. Dramatizace příběhů a hra na divadlo, i takto lze velmi účinně a kvalitně rozvíjet čtenářskou pregramotnost a

zájem o knihy. Dále divadelní představení má na dítě veliký vliv a lze s dítětem o představní hovořit (Tomášková, 2015).

Podle výzkumu, který dělala A. Hliněnská (2017) ve své diplomové práci, je patrné, že učitelky mateřských škol s knihou pracují, a to nejen před spaním, ale i během dne. Pro práci s knihou využívají mnoho metod jako například dramatizace, řazení obrázků či rozhovory o přečteném.

2.3.1 Metody pro rozvoj čtenářství u dětí předškolního věku

Rozvíjet čtenářství u „nečtenářů“ vyžaduje velkou dávku pochopení dítěte v jeho daném věku, ve kterém se nachází a je důležité se jeho potřebám přizpůsobit. Můžeme tedy říct, že způsoby a metody při práci s dětským čtenářem se liší podle jeho věku, ale i podle jeho schopností a možností. L. Vášová, autorka zabývající se touto problematikou, rozlišuje metody, které se dělí na individuální a skupinové (Vášová, 1995; Vášová a Černá, 1989).

Individuální metody jsou velice účinné, patří ale k těm nejobtížnějším. Zapotřebí je zde přímý kontakt s dítětem a seznámení se s jeho zájmy. Jak tyto individuální formy mohou probíhat? Můžeme zde vyzdvihnout například vypůjčení si knihy v knihovně, dále také rozhovor s malým čtenářem či „nečtenářem“, který by měl být uskutečněn během prvního vstupu do knihovny. Dalšími body jako je sestavení individuálního plánu četby či založení čtenářského listu, který zaznamenává informace o čtenáři, už by byly určeny spíše dětem školního věku (Zemánková, 2010).

Ke skupinovým metodám pro předškolní děti bych ráda zařadila například exkurze v knihovně, které jsou pořádány pro veřejnost. Dále bych doporučila předčítání dětem a samozřejmě práci s příběhem (Zemánková, 2010).

Já osobně využívám ve své pedagogické praxi skupinové metody, a to konkrétně práci s příběhem. Vždy si vyberu nějaký krátký příběh, který s dětmi rozebírám, doplňuji jej otázkami, hrami či výtvarnou činností a také dramatizací.

2.4 Motivace

Motivace je podle Průchy a kol. (2013). „souhrn vnitřních a vnějších faktorů, které: 1. spouštějí lidské jednání, aktivují ho, dodávají mu energii, 2. zaměřují toto jednání určitým směrem (snaha něčeho dosáhnout anebo něčemu se vyhnout), 3. udržují ho v chodu, řídí jeho průběh i způsob dosahování výsledků, 4. navozují hodnocení vlastního jednání a prožívání, vlastních úspěchů a neúspěchů, vztahů s okolím“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 159). Slovo z latiny „motus“ znamená pohyb. Motivaci lze tedy chápat jako hybnou sílu našeho chování, díky které můžeme dosahovat lepších výkonů. Motivaci můžeme dále chápat jako proces s cílem nasměrovat naše chování určitým směrem (Lokšová a Lokša, 1999).

M. Nakonečný (2015) vysvětluje motivaci jako proces při kterém se utváří příčina chování. Jak jsem uváděla výše, jde o latinské slovo znamenající pohyb/hýbání, z čehož vyplývá že jde o něco, co „hýbá“ lidmi, něco, co nás přivádí k činům.

Motivace patří, společně se zájmem, představivostí, soustředěním, volnými vlastnostmi a postoji čtenáře k četbě a textů mezi tzv. endogenní faktory čtenářství (Doležalová, 2018). Potěšení z četby a vnitřní motivace číst jsou předpokladem pro rozvíjení čtenářské gramotnosti – protože dítě, které poslouchá ze zájmu (se zájmem), prohlubuje porozumění čtenému, u čtení vydrží déle a po jeho přečtení dosahuje lepších výsledků v navazujících činnostech (McPhail et al., 2000). Mnohé výzkumy (např. Cunningham & Cunningham, 2002; Guthrie & Wigfield, 2000; Gabal & Václavíková-Helšusová, 2003; Straková, 2016) prokázaly, že motivace a zájem o čtenářské aktivity silně korelují s úrovní čtenářské gramotnosti⁴.

Motivovat děti k budoucímu čtenářství nestačí jen čtením před spaním, ale je důležité pracovat s knihou při řízených i polořízených činnostech, klást dětem při čtení vhodné otázky, vtáhnout je do procesu čtení; využívat příběhy k dalším, doprovodným činnostem. Měli bychom myslet na různé druhy motivací, protože každé dítě je jiné a každé osloví něco jiného (někdo bude nadšeně zakreslovat obrázky z přečtené knihy do portfolia, jiný dramatizovat příběh, který se právě vyslechl⁵).

---

⁴ Podpora pregramotností v předškolním vzdělávání [online]. Dostupné [1.12.2022] z: https://pages.pedf.cuni.cz/sc1/files/2019/10/Metodika_OPVVV_SC1.pdf

⁵ Podpora pregramotností v předškolním vzdělávání [online]. Dostupné [1.12.2022] z: https://pages.pedf.cuni.cz/sc1/files/2019/10/Metodika_OPVVV_SC1.pdf

Na základě těchto teoretických východisek vznikly aktivity, které napomáhají k vytvoření pozitivního vztahu ke čtenářství:

- Číst dětem nejen před spaním, ale *pracovat s knihou* při řízených činnostech – Práce se čtenářskými kostkami, práce s ustálenými prvky v knize, výroba vlastní knihy.
- Klást dětem při čtení *vhodné otázky*, vtáhnout je do procesu čtení, nechat je příběh „prožít“.
- Obklopit děti knihami, časopisy a jiným čtivem, s tématy, která je skutečně zajímají.
- Možnost dítěte vybrat si knihu dle vlastního výběru – *čtenářský koutek*.
- Stát se pro děti čtenářským vzorem – číst si ve volném čase.
- Využívat příběhy k dalším činnostem – *projekty s knihou* integrující čtenářskou, matematickou a přírodovědnou pregramotnost s pohybovými, hudebními a výtvarnými činnostmi⁶.

2.4.1 Činnosti pro podporu motivace a zájmu o knihy

Existuje mnoho způsobů, jak motivovat dítě k četbě. Některým dětem stačí jejich vlastní pocit, který říká „já to dokážu“ a zároveň jeho uspokojení. Jiným dětem pomáhá pochvala či povzbuzení od dospělého, nejčastěji od rodiče. A některým dětem k motivaci stačí vlastní výběr knihy. Další způsob motivace je uvědomění si užitku, které čtení poskytuje (Havlíková, 2019).

Čtení je pro malého, respektive začínajícího čtenáře velmi složitý proces. Aby dítě zvládlo tuto dovednost, je nutná souhra těchto základních mozkových funkcí: analyticko-syntetické činnosti zrakové a sluchové, dále vizuálního a akustického rozlišování, prostorové orientace, pravolevé orientace, časové orientace, sluchové a zrakové paměti, smyslu pro rytmus, schopnost slučovat jednotlivé složky, a v neposlední řadě rozumové vyspělosti a řečových dovedností. Důležité je také to, aby mělo dítě dostatek představivosti (Havlíková, 2019).

Mertin a Gillernová (2010) uvádějí následující aktivity pro podporu motivace a zájmu o knihy:

- předčítání dětem rodiči či prarodiči,

---

⁶ Podpora pregramotností v předškolním vzdělávání [online]. Dostupné [1.12.2022] z: https://pages.pedf.cuni.cz/sc1/files/2019/10/Methodika_OPVVV_SC1.pdf

- knihy určené dětem jsou ve třídě volně k dispozici,
- návštěvy knihoven,
- besedy se spisovateli či autory knih,
- aktivity zaměřené na práci s knihou,
- vyprávění o knihách, které se čtou,
- doporučení zajímavých knih rodičům,
- poskytování informací rodičům, které knihy se čtou ve školce,
- společné tvoření, psaní knih.

„Motivace dodává činnosti, našemu prožívání a chování jednak energii, jednak směr“ (Čáp a Mareš, 2007, s. 92). Víme, že lidská motivace je velmi složitá a individuálně odlišná, lidé mohou vykonávat stejnou činnost z jiných motivů (Čáp a Mareš, 2007).

2.5 Čtenářské strategie v předškolním vzdělávání

Hovoříme-li o čtenářských strategiích, máme na mysli postupy pomáhající čtenáři lépe porozumět a pochopit čtený text a aktivně s ním pracovat. Strategie používáme vědomě^{7,8}. „Strategie můžeme definovat jako posloupnost činností promyšleně řazených tak, aby bylo možné dosáhnout cíle“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2009, s. 287 in Koželuhová, 2021, s. 59). Zatímco o čtenářských dovednostech hovoříme jako o porozumění textu na doslovní úrovni. Čtenářské dovednosti zahrnují umění hledat v textu informace, koncentrovaně a soustředěně text číst a vnímat veškeré informace. Dále zahrnují orientaci v textu, chápání myšlenek, či hledání odpovědí. Hovoříme zde o porozumění na hlubší úrovni. Čtenářské strategie v předškolním vzdělávání se budou výrazně lišit od strategií, se kterými budou pracovat učitelé základních škol. Je nutné počítat s tím, že dítě v předškolním období je limitováno svým věkem. A právě proto jde v předškolním vzdělávání o učení observační, dále o podporu a oporu pedagoga a vrstevníků. V tomto období dítěti připravujeme vhodné podmínky pro jeho rozvoj, nejde o to, abychom uspěli přípravu ke čtení či psaní. Jde o

⁷ Čtenářská gramotnost [online]. Dostupné [8.7.2022] z: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>

⁸ Články RVP [online]. Dostupné [8.7.2022] z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21877/CTENARSKE-STRATEGIE-OD-PRVNICH-SKOLNICH-DNI.html>

to, že pokud je pedagog kvalitně seznámen se čtenářskými strategiemi a využívá je při práci, nenásilnou formou pak podporuje rozvoj porozumění u dítěte (Koželuhová a Wildová, 2021).

2.5.1 Přehled vybraných čtenářských strategií podle Koželuhové a Wildové (2021)

- a) Propojování – jde zde o blízkost tématu, která pomáhá k vytvoření propojení mezi dítětem a příběhem. Je proto vhodné vycházet ze zkušeností dítěte a využívat tak strategii propojování, aby se mohl utvořit základ pro porozumění, jelikož právě to napomáhá dítěti vybavit si jeho dosavadní zkušenosti a díky tomu získá „stavební kameny“ pro porozumění textu.
- b) Předvídání – zde za nutné, aby člověk uměl využít své dosavadní znalosti či zkušenosti, neboť právě z nich odhaduje, předvídá, co by mohlo v příběhu následovat. Již dítě předškolního věku si samo může vybrat knihu podle obrázku, protože předvídá, co kniha nabízí.
- c) Usuzování – zde může dítě předškolního věku pomocí detailů na obrázku usuzovat, jak se bude daný příběh dále vyvíjet.
- d) Vizualizace – během této strategie podporujeme a podněcujeme dítě k utváření si, co nejpřesnějšího mentálního obrazu právě čteného.
- e) Shrnutí – jde o aktivitu, během níž se jedinec snaží vystihnout to nejpodstatnější. Je známo, že dítě v předškolním období rádo vypráví a shrnout by bez pomoci pedagoga nejspíš nedokázalo. Pedagog zde poskytuje vodítko toho, co je nutné a klíčové z daného příběhu či vyprávění ještě vybrat a sdělit.
- f) Hodnocení – využitím této strategie podněcujeme dítě k hlubšímu přemýšlení o postavách a jejich chování a také o celém příběhu. Navození diskuse o právě přečteném je velmi dobrou cestou, jak rozvíjet zájem o čtení. Tato strategie dále přispívá k posilování schopnosti vnímat druhé a také souvisí s emočním a sociálním rozvojem dítěte.

- g) Kladení otázek – pro dítě je zcela přirozené se ptát, proto bychom dítě v tomto měli podporovat a vybízet ho k tomu, aby se zeptalo, pokud v textu něčemu nerozumí (Koželuhová a Wildová, 2021).

2.6 Jak rozvíjet čtenářské strategie pedagoga předškolního vzdělávání

Pro pedagoga v předškolním vzdělávání je nezbytné, aby dokázal rozčlenit příběh do částí dávajících smysl. Pedagog by měl být velice vnímavá k textu, měl by dokázat rozlišit klíčová dějová místa, rozhodně by měl sám umět usuzovat, číst mezi řádky, a hlavně by měl být schopný odhadnout, co je pro dítě srozumitelné a co ne. „U učitele platí, že dobrého učitele z něj nedělá pouze znalost oboru a didaktiky, ale že on sám, jeho vlastní osoba, je edukačním nástrojem“ (Koželuhová a Wildová, 2021, s. 55).

2.6.1 Důležité aspekty čtenářské strategie pro pedagoga předškolního vzdělávání

- a) Výběr textu – text by měl být pro dítě blízký, zároveň ale neznámý, texty vždy musí být přiměřené věku a zkušenostem dítěte.
- b) Zajištění psychosociálních podmínek – zde hovoříme o vytvoření vhodných a příjemných podmínek či prostředí pro budoucí rozvoj čtenářství. Důležitým aspektem je v tomto bodě i to, jak pedagog dokáže děti namotivovat a ví, jak získat a udržet jejich pozornost.
- c) Způsob předčítání – zde hovoříme o skvěle zvládnuté technice předčítání, o správné výslovnosti i přednesu, o správné intonaci, hlasitosti, tempu řeči a zabarvení.
- d) Příprava pedagoga na předčítání – zde je vhodná i písemná forma přípravy, která může zahrnovat předem naformulované otázky, nebo může být jakýmsi vodítkem, aby se pedagog v textu neztratil (Koželuhová a Wildová, 2021).

3 Současná literatura pro české děti

„Obnovením zdravého chaosu“ takto nazval Jiří Kratochvíl začátek 90. let 20. století v české literatuře. Tato charakteristika platí beze zbytku nejen pro celonárodní literaturu, ale také pro tu část, která je určena dětem a mládeži.

Knihkupectví byla již od počátku 90. let zavalena dětskou literaturou, která obsahovala různé umělecké, naučné i encyklopedické knihy. Na trhu byly ediční řady nakladatelství Albatros České dějiny, ale i nevkusné a neseriózní knihy.

Je mnoho žánrů, které se mohou chlubit skutečnými autorskými a edičními počiny. Mezi významné autory 90. let 20. století podle zdroje iliteratura.cz patří Iva Procházková, Hana Doskočilová a Pavel Šrut. Začátek 90. let byl pro literaturu ve znamení návratu. K dětským čtenářům se dostávaly knihy z přelomu 60. a 70. let minulého století. Internetový zdroj iliteratura.cz uvádí například tyto knihy: *Markétin zvěřinec* Ivana Klímy, *Prázdniny s Bosonožkou* Edy Kriseové a další. Také mohly být po dlouhé době vydány verše Ivana Blatného. Vydání sbírky *Jedna, dva, tři, čtyři, pět* bylo skutečným objevem a obohacením české poezie pro děti. Dále vycházely veršované knihy pro děti jako například *Perníková chaloupka* od Václava Renče. V 90. letech se také zvýšil zájem o písničkové texty, a tak vyšla panu Svěrákovi kniha *Dělání* [zdroj⁹].

3.1 Kritéria kvalitní dětské knihy

Správný výběr knihy je velice důležitý, neboť dojem z knihy, který bude zapsán do dětského vědomí je mimořádný čtenářský zážitek. Pedagog by měl být schopný dítěti doporučit vhodnou knihu, která pro něj bude uměleckým zážitkem a bude poukazovat na správné hodnoty. Je proto nezbytné sledovat jak text, tak i ilustrace a topologické úpravy, protože právě tady u dítěte rozvíjíme vkus. Při výběru knih je také velice důležité respektovat zákonitosti vývoje dítěte a znát životní situace či zkušenosti dítěte.

Základní doporučení při výběru kvalitních knih:

1. Důležité je chápat rozdíl mezi recenzí a reklamou. Přínosnější pro dítě je koupit tu knihu, která má kvalitní recenzi od konkrétního autora, jehož názor je objektivní.

---

⁹ Iliteratura [online]. Dostupné [10.3.2022] z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/10179/literatura-pro-ceske-deti?fbclid=IwAR26iDbusmfACZ9WvYj3KR3Lyv1ts3Ro9EuR8KXw3RrsvdTaNuqBAcrs8>

2. Kvalitní text, který by neměl obsahovat překlepy, omyly či věcné chyby.
3. Tiráž obsahující jména autora, překladatele, redaktora, autora grafických úprav, nakladatelství, pořadí vydání knihy, rok vydání a také ISBN.

Na druhé straně zde máme výzkumy PIRLS a PISA, které poukazují na to, že volný výběr knihy dítětem je pro něj vhodnější volbou, dosahují tak i lepších výsledků ve škole než jejich vrstevníci, kterým knihu vybrali rodiče (Laufková a Goldmannová, 2020, s. 48 – 49).

Já osobně bych volila zlatou střední cestu a to takovou, že by občas mělo dítě knihu vybranou rodičem či pedagogem a jindy by si samo mohlo knihu vybrat podle svého uvážení. Ráda bych ještě zmínila, že jak rodič, tak i pedagog mají možnost ovlivnit to, z jakého výběru publikací si bude dítě knihy vybírat.

3.2 Zlaté tituly – aneb co dětem číst

Uvedu zde pár knih, které moc dobře znám a pracuji s nimi. Také je uvádí internetový zdroj celeceskoctedetem.cz na základě doporučení dětí, rodičů, učitelů a knihovníků. Zvolím knihy pro děti předškolního věku.

- Pohádky z pařezové chaloupky (Václav Čtvrtek)
- Dášeňka (Karel Čapek)
- Z deníku kocoura Modroočka (Jiří Kolář)
- Příběhy včelích medvídků (Jiří Kahoun)
- Draka je lepší pozdravit aneb O etiketě (M. Kratochvíl a D. Krolupperová)
- Ošklivé káčátko (H. CH. Andersen) [zdroj¹⁰]

3.3 Ocenění a katalogy Nejlepších knih

Výsledky knih, které byly oceněny v různých soutěžích, kde zasedá odborná porota, bychom mohli považovat za kvalitní tituly. Vybrala jsem tyto:

---

¹⁰ Celé Česko čte dětem [online]. Dostupné [12.3.2022] z: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/zlate-tituly>

1. Zlatá stuha

Tato soutěž probíhá již od roku 1993 a zaměřuje se na dětskou literaturu a literaturu pro mládež. Ceny se udělují ve čtyřech kategoriích (literární část – původní česká slovesná tvorba, překlad, výtvarná tvorba a komiksová tvorba (Laufková a Goldmannová, 2020).

Nominace a ceny v roce 2021:

- Literární část

- a) *Beletrie pro děti:*

- Táta a princezna Rozárka, autor: J. Jirků, ilustrátor: M. Urbánková
    - Aport, Fousku, autor: E. Stará, ilustrátor: M. Starý
    - Hudebníček, autor: P. Nikl, ilustrátor: M. Černý
    - Králíka je taky jenom člověk, autor a ilustrátor: I. Komárková

- b) *Beletrie pro mládež*

- Psí dny, autor: J. Jašová, ilustrátor: A. Tachezy
    - Já, Finis, autor: V. Dvořák, ilustrátor: J. Cenkl
    - Žeberův odkaz, autor: D. J. Žák, ilustrátor: J. Čape
    - Sydney (My dva z B.), autor: T. Horváthová, ilustrátor: J. Horváth

- c) *Literatura faktu pro děti a mládež*

- S Komenským do komiksu, autor: K. Smolíková, ilustrátor: L. Fibrich
    - Město pro každého, autor: O. Okamura, ilustrátor: D. Böhm, J. Franta
    - Předpověď počasí, autor: D. Honsová a M. Součková, ilustrátor: M. Štumpfová
    - To: Všechno o menstruaci (a ještě něco navíc), autor: H. Kašáková, ilustrátor: T. Janáková

- Výtvarná část

- a) *Knihy pro mladší děti*

- Táta a princezna Rozárka, autor: J. Jirků, ilustrátor: M. Urbánková
    - Aport, Fousku, autor: E. Stará, ilustrátor: M. Starý

- O velikonočním zajíčkovi, Jůlince a měsíčku za nehem, autor: Z. Špůrová, ilustrátor: A. Tachezy
- Rukulíbám, autor: M. Šanda, ilustrátor: N. Hoření

b) Knihy pro starší děti a mládež

- Já, Finis, autor: V. Dvořák, ilustrátor: J. Cenkl
- Olinka a kouzelná truhla, autor: P. H. Šlik, ilustrátor: P. J. Stibitzová
- Doma v Nebrasce, autor: D. Bedient, ilustrátor: K. Gondeková
- Sydney (My dva z B.), autor: T. Horváthová, ilustrátor: J. Horváth

c) Literatura faktu pro děti a mládež

- Rufus zálesňák, autor a ilustrátor: D. Dolenský
- Apolenka z modrotisku, autor: R. Košutková, ilustrátor: V. Vlková, J. Šrámek
- Kdaň je cool!!! Průvodce neklidným městem, autor: P. Hlaváček, ilustrátor: J. Janíček
- Rozára a Černý Petr čili O větrných mlýnech, autor: R. Malý, ilustrátor: E. Horská

d) Výtvarný počin roku

- Hudebníček, autor: P. Nikl, ilustrátor: M. Černý
- Město pro každého, autor: O. Okamura, ilustrátor: D. Böhm, J. Franta
- Nad večerní černí, autor: M. Štěpánek, ilustrátor: N. Logosová
- Ludwig van Beethoven, autor a ilustrátor: V. Bílková

- Překladová část

a) Beletrie pro děti

- Ezop o zvířátkách, Rudyard Kipling o zvířátkách, autor: E. Woollardová, ilustrátor: M. Altésová
- Než řeknete hody hody! Autor: R. Schwarz, ilustrátor: I. Hattenhauer
- Vilda a pidipískové, autor: R. Dahl, ilustrátor: Q. Blake
- Volte zvířata, autor a ilustrátor: P. Desgualdo a spol.,

b) *Beletrie pro mládež*

- Moldánkovské věže 1: Kletba vlkodlačího chlapce, autor a ilustrátor: Ch. Priestley
- Šílenci a suchaři, autor: U. Stark, ilustrátor: L. Fibrich
- Kouzelníci z pradávná: Klepejte třikrát, autor a ilustrátor: C. Cowellová
- Poctivý špion, autor a ilustrátor: J. Hendrix

c) *Literatura faktu pro děti a mládež*

- Venku – Průvodce po tajemstvích přírody, autor: M. A. P. Dias a spol., ilustrátor: B. P. Calvalho
- Chyba není konec světa, autor: K. Feltes a spol., ilustrátor: S. Mark
- Podivní, divocí, úžasní, autor: T. Flannery

- **Komiks pro děti a mládež**

- R.U.R. autor: Karel Čapek, ilustrátor: Kateřina Čupová, nakladatel: Argo
- Rváčov autor: D. Baban a R. Fischer, ilustrátor: D. Baban a R. Fischer, nakladatel: Lipnik [zdroj¹¹]

2. Magnesia Litera

Tato soutěž si klade za cíle propagaci a popularizace kvalitní literatury české ale i zahraniční. Získaná ocenění Magnesia Litera zahrnují opravdu velkou škálu současného světa literatury. Pokrývají spisovatele, básníky, blogery, překladatele, vědce, nakladatele a teoretiky (Laufková a Goldmannová, 2020).

Spolek Litera vyhlásil nominaci již 21. ročníku knižních cen Magnesia Litera. Nominace pro literaturu za knihy pro děti a mládež jsou podle zdroje magnesia-litera.cz tyto knihy: *Ruka* – kompletní průvodce od autorky Magdy Gargulákové, *Kabát a kabelka* od autorky Marky Míkové a kniha *Kráva Říčanová* od autorky Terezy Říčanové [zdroj¹²].

---

¹¹ Zlatá stuha [online]. Dostupné [15.3.2022] z: <http://www.zlatastuha.cz/cs/archiv>

¹² Magnesia litera [online]. Dostupné [15.3.2022] z: <https://magnesia-litera.cz/#nominace>

3. Nejkrásnější česká kniha roku

Tato soutěž je pořádána Ministerstvem kultury a Památkem národního písemnictví. Soutěž Nejkrásnější kniha roku se koná již od roku 1928, tehdy nesla název Soutěž o krásnou knihu, a to do roku 1992. Odbornou porotu tvoří výtvarná komise složená z výtvarníků, ilustrátorů a také grafických designerů a dále technická komise, která má v zastoupení odborníky z oboru tiskařských (Laufková a Goldmannová, 2020). Internetový zdroj pamatniknarodnihopisemnictvi.cz uvádí za rok 2021 tyto nominované knihy v kategorii Literatura pro děti a mládež: *Co je vlastně design? Králíček a vosy, Obr, Opičák Sun, Rychlé šípy Jaroslava Foglara a Jana Fischera, Tibbles a knihu Žížala pokládá otázky* [zdroj¹³].

4. Cena Muriel

Tato cena je udělována za komiksové ocenění. Ceny se zde udělují ve 12 kategoriích a jedna z těchto cen se uděluje přímo za Nejlepší komiks pro děti. Podle zdroje muriel.cz získal v roce 2021 v kategorii Nejlepší komiks pro děti Michal Šanda a David Dolenský za *Tibbles*. Je to krátký komiks, který nese ekologické poselství [zdroj¹⁴].

4 Shrnutí získaných dat

Tato kapitola slouží jako komplexní shrnutí teoretické části pro lepší utřídění získaných informací.

V teoretické části jsem popsala a vysvětlila pojmy, které byly důležité pro empirickou část mé diplomové práce. Nejprve jsem uvedla informace o čtenářské gramotnosti a pregramotnosti a jejich důležitostech, dále o čtenářství samotném, které je promítáno i v akčním výzkumu, který jsem realizovala. V první kapitole se dále věnuji významu čtení pro život a účinkům četby, které se také prolínají v mém akčním výzkumu. Kapitola dále

---

¹³ Památník národního písemnictví [online]. Dostupné [15.3.2022] z: <https://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/3520-2021/>

¹⁴ Muriel [online]. Dostupné [15.3.2022] z: <https://muriel.cz/muriel-2021-vysledky/>

pojednává o předčtenářském období, o roli četby v období prenatálním, nemluvněte a batole a dále hlavně o roli četby v předškolním období, kterému jsem se v empirické části také věnovala.

Druhá kapitola je o rozvoji čtenářství u dětí v předškolním věku, na což jsem se v empirické části zaměřovala, dále píše o rozvoji čtenářské pregramotnosti v rodině a v mateřské škole. Na rozvoj čtenářství u dětí předškolního věku se zaměřuji jak v empirické části, tak i ve své praxi. Dále popisují činnosti pro podporu motivace, metody pro rozvoj čtenářství a také se rozepisují o čtenářských strategiích v předškolním období.

Třetí kapitola je věnována současné literatuře pro děti a také zmiňují knižní soutěže a ocenění.

II. Empirická část

5 Cíle empirické části a výzkumné otázky

Hlavním cílem mé diplomové práce je motivovat děti předškolního věku v zájmu o naučné knihy pomocí metodiky tří tematicky odlišných týdenních lekcí, podpořit u nich porozumění textu a obohatit je o nové znalosti.

Na základě získaných poznatků z teoretické části byly pro výzkumné šetření stanoveny následující cíle a výzkumné otázky prohlubující jednotlivé cíle.

Cíl 1: Zjistit, jaký vztah mají děti ke knihám.

Výzkumná otázka prohlubující cíl 1: Zda a jak se proměnil u dětí vztah ke knihám?

Použité metody sběru dat k cíli 1: pretest, posttest vztahující se ke knihám; dotazník pro rodiče vztahující se k podpoře čtenářství u dětí.

Cíl 2: Zjistit, jestli se proměnil vztah dětí k naučné literatuře, resp. ke knihám.

Výzkumná otázka prohlubující cíl 2: Do jaké míry a jakým způsobem se proměnil vztah dětí k naučné literatuře?

Použité metody sběru dat k cíli 2: pretest, posttest vztahující se ke knihám; dotazník pro kolegyni ze třídy.

Cíl 3: Ověřit, jestli děti předškolního věku získaly nové znalosti u jednotlivých témat.

Výzkumná otázka prohlubující cíl 3: Za jakých podmínek jsou děti schopné získat nově nabyté znalosti?

Použité metody sběru dat k cíli 3: pretest, posttest vztahující se k jednotlivým lekcím.

6 Výzkumné šetření - akční výzkum

Praktická část je založena na akčním výzkumu. Dle Sagora (1992, in Nezvalová, 2003) je potřeba formulovat problém a následuje sběr informací. Ten si zajistím připraveným pozorovacím archem, který se typově inspiroje prací Bednářové a Šmardové (2015) a uzpůsobuje ho tématu mé diplomové práce.

Akční výzkum je rozdělen do pěti fází. Na začátku je identifikován problém a sesbíraná data. Následně navrhuji možná řešení, která vedou k vytvoření akčního plánu, který je dále realizován. Po této akci přichází fáze sběru dat, která jsou analyzována a interpretována. Poslední fází je shrnutí zjištěného a vyhodnocení úspěšnosti. Následně se cyklus vrací na počátek a opakuje se. Podle tohoto modelu budu ve svém výzkumu postupovat, konkrétně:

1. Určit problém z praxe – v mém případě budu pozorovat děti, snažit se je rozmluvit a nechat plynout jejich fantazii (pretest).
2. Navržení řešení problému – sestavení lekcí zaměřené na rozvoj řečových dovedností a čtenářských strategií.
3. Konkretizace činností k určenému řešení problému – zvolení výzkumných metod.
4. Vyhodnocení výsledků činností určeného problému – výsledky výzkumu a srovnání dopadu výsledků na rozvoj řečových dovedností.
5. Závěrem změna problému – vliv tvůrčích lekcí.

6.1 Výzkumný přístup

Pro diplomovou práci jsem zvolila metodu akčního výzkumu. Tento výzkum pomáhá pedagogům zlepšovat jejich práci a dále jim napomáhá nalézat problémy, které následně řeší (Janík, 2004). O akčním výzkumu hovoříme jako o cyklickém procesu, při němž se stále opakují fáze akce, vyhodnocení a reflexe.

Díky akčnímu výzkumu může pedagog reflektovat svou práci, nacházet problémy a následně je řešit. Cílem akčního výzkumu je zkvalitnění práce pedagoga umění vlastní sebereflexe.

V rámci akčního výzkumu jsem vymyslela doprovodné činnosti, které podněcovaly u dětí větší aktivitu vyhledávat a používat knihy. Výzkum probíhal od října 2021 do března 2022.

6.2 Metody sběru dat

Ve své diplomové práci jsem použila výzkumnou metodu akčního výzkumu. V rámci tohoto výzkumu využívám metody sběru dat jako je dotazník pro rodiče (pretest a posttest), dotazník pro kolegyni a krátké rozhovory s dětmi. Zároveň jsem navrhla aktivity, které souvisí s rozvojem čtenářství, motivací dětí předškolního věku k čtenářské pregramotnosti a ke kladnému vztahu dítěte ke knize.

6.2.1 Rozhovory s dětmi

Abych získala relevantní data od dětí, které ještě neumí číst a psát, jevíly se jako nejvhodnější metoda sběru dat rozhovory s dětmi. Ve svém výzkumu jsem použila polostrukturovaný rozhovor, kde se jednalo o předem připravené otázky pro děti. Rozhovory byly krátké, jen v rámci diskuzního kroužku. Zjišťovala jsem, zda se odpovědi z dotazníků od rodičů shodují s odpověďmi dětí. Otázky byly pokládány jednoduše a jasně. Když uvedu příklad: já: „Matěji, chodíš s maminkou do knihovny?“ Matěj: „No už jsme tam občas byli, mají tam dost knížek.“ Já: „Klárko, byla jsi s maminkou už někdy v divadle?“ Klárka: „Ano, jednou jsem byla v divadle, ale s babičkou.“ Já: „Pavlíku, čte ti maminka, nebo tatínek doma nějakou knížku, když jdeš spinkat?“ Pavlík: „Ne, oni mi nečtou žádnou pohádku, já se koukám na televizi, a pak jdu spát.“ Já: „Moničko, tobě rodiče čtou před spaním pohádku?“ Monička: „My čteme Červenou Karkulku.“ Tyto rozhovory sloužily jako doplnění dotazníků od rodičů, kdy mě zajímalo, jak na dotazníkové položky reagují samy děti – tedy hlavní aktéři rozvoje čtenářství.

6.2.2 Dotazníky

Dotazník přináší sběr dat od dotazovaných respondentů, v mém případě to byli rodiče dětí mého výzkumného vzorku. U dotazníků je důležité správné položení otázky. Dotazníky jsem rodičům předala osobně v papírové formě, byly anonymní a dobrovolné. Data jsem následně vyhodnotila a interpretovala.

6.3 Etika výzkumu

V rámci mého akčního výzkumu nedošlo k žádnému porušení pravidel etického výzkumu. Nepoužila jsem žádné soukromé či citlivé údaje o respondentech ani dětech a zároveň nedošlo ani k pojmenování konkrétní mateřské školy.

6.4 Metodologie výzkumu

Pro svou diplomovou práci jsem zvolila metodu sběru dat kvalitativního dotazníku. Za pomoci své vedoucí práce jsem sestavila dva dotazníky, které byly osobně předány 24 rodičům. První dotazník obsahuje 22 otázek zaměřených na podporu čtenářství, z toho je 5 otázek otevřených a 17 otázek uzavřených. Druhý dotazník je sestaven z 12 otázek, které jsou zaměřeny na zpětnou vazbu, z toho jsou 2 otázky otevřené a 10 otázek uzavřených.

Dotazníky jsem osobně předala všem rodičům z mé třídy osobně, a to celkem třikrát. Poprvé jsem tento výzkum chtěla realizovat před dvěma lety v březnu, po rozdělení dotazníků bohužel nastala koronavirová pandemie a naše mateřská škola tak byla na dva měsíce uzavřena. Po návratu dětí do mateřské školy následovalo adaptační období, a pak konec školního roku, tudíž jsem první šetření nebyla schopna uskutečnit či jakkoli vyhodnotit.

V novém školním roce jsem měla některé děti nové a vzhledem k nemilé situaci, která se mi přihodila na jaře jsem věděla, že s dotazníky a celou mou prací musím začít co nejdříve. V říjnu roku 2021 jsem opět rozdala 24 dotazníků 24 rodičům dětí z mé třídy, během 14 dní se mi vrátily všechny vyplněné dotazníky a já jsem se mohla pustit do práce s dětmi. Během toho půlroku jsem s dětmi velmi intenzivně, byť nenásilně pracovala na jejich čtenářské pregramotnosti. Vedla jsem diskusní kruhy, kde jsme se s dětmi věnovaly knize a jak se k ní chovat, dále jsme s dětmi navštívily knihovnu a divadlo, také jsem využívala ročních období a nabádala děti, k samostatné práci s knihou a to tak, že hledaly v knihách různé charakteristiky pro dané roční období. Dále má oblíbená činnost – práce s příběhem, u dětí se tato aktivita stala velice oblíbenou, což mě moc těší. Vybudovala jsem v herně čtenářský koutek, kde si děti mohly z předem předpřipravených knih vybírat a prohlížet si je. Také jsem využila tématu „Cesta kolem světa“ a děti tak mohly pracovat s globusem, dětským atlasem a encyklopedií.

7 Charakteristika výzkumného vzorku – popis MŠ

Akční výzkum jsem realizovala v mateřské škole, kde pracuji, tato mateřská škola se nachází na Praze 10. Naše mateřská škola se skládá z hlavní budovy a z dvou odloučených pracovišť. Já pracuji na odloučeném pracovišti, které disponuje dvěma třídami. Je to velmi působivá prvorepubliková vila, která se nachází v klidné vilové části.

Tato budova má mimo jiné dvě třídy, které jsou takřka totožné. Spodní patro je určeno pro děti 3-4 let a ve druhém patře mateřské školy se nachází třída určená dětem 5-6 (případně 7) let. V obou třídách se nachází herna, kde si děti hrají a po obědě se zaplní lehátky, kde mají děti odpočinek. Dále je v obou patrech klasická třída, kde jsou stolečky a skříně se stolními hrami, kinetickým pískem, výtvarnými potřebami, klavírem a tak dále. V neposlední řadě každá třída disponuje svým sociálním zařízením a malou kuchyňkou.

Učím ve třídě předškoláků o počtu 24 dětí. Letos jsem měly s kolegyní větší počet dívek. Co se týče sociálních vrstev, většina dětí je z rodin s vyšším socioekonomickým statutem.

8 Výzkumná část

8.1 Stanovení problému

Jak jsem již výše zmiňovala, jsem učitelkou v mateřské škole, kde jsem realizovala akční výzkum. V této mateřské škole pracuji již čtyři roky a vnímám, že zde chybí kvalitní čtenářské prostředí pro děti a zároveň jsem si všimla nedostačující nabídky aktivit, které by podporovaly čtenářskou pregramotnost u dětí předškolního věku a motivovaly je k rozvoji čtenářství.

8.2 Návrh pro podporu motivace ke čtenářství

Díky informacím, které jsem získala v teoretické části, jsem začala uskutečňovat kroky, které vedly k řešení daného problému, tedy motivování dětí předškolního věku ke čtenářství rozvoji čtenářské pregramotnosti v mateřské škole.

8.2.1 Čtenářský koutek

V dětské herně se nachází skříň, která slouží jako knihovna, skříň má šest polic. První tři police jsou určeny knihám, které si děti mohou libovolně brát, neboť na ně bez problému dosáhnou. Zbylé tři horní police obsahují odbornou literaturu pro pedagogy a také se zde nachází knihy, které čteme dětem před spaním. Celá tato knihovna byla velice chaoticky uspořádaná, knihy v ní neměly řád a mnohé byly poničené.

Celou knihovnu jsem přebrala a roztřídila a zbavila jsem se knih, které byly skutečně velmi rozbité. S finanční podporou paní ředitelky jsem pořídila několik nových knih, jednalo se převážně o leporela určená věku dětí z výzkumného vzorku. Knihy jsem roztřídila podle žánrů a police rozdělila přepážkami tak aby to bylo přehledné. Také jsem ke každému žánru vytvořila piktogramy a v diskusním kroužku dětem vysvětlila, co který piktogram znamená. Knihovna se nachází vedle okna, které disponuje poměrně širokým parapetem, tam jsem každý den vystavila pět knih, aby to pro děti bylo atraktivní. Dále jsem vedle knihovny pořídila modrý dětský stan, který má nahoře otvor, takže je uvnitř světlo. Do stanu a okolo něj jsem útulně uspořádala polštářky a tím jsem vytvořila pro děti krásný útulný čtenářský koutek.

fotografie č. 1 vlastní:

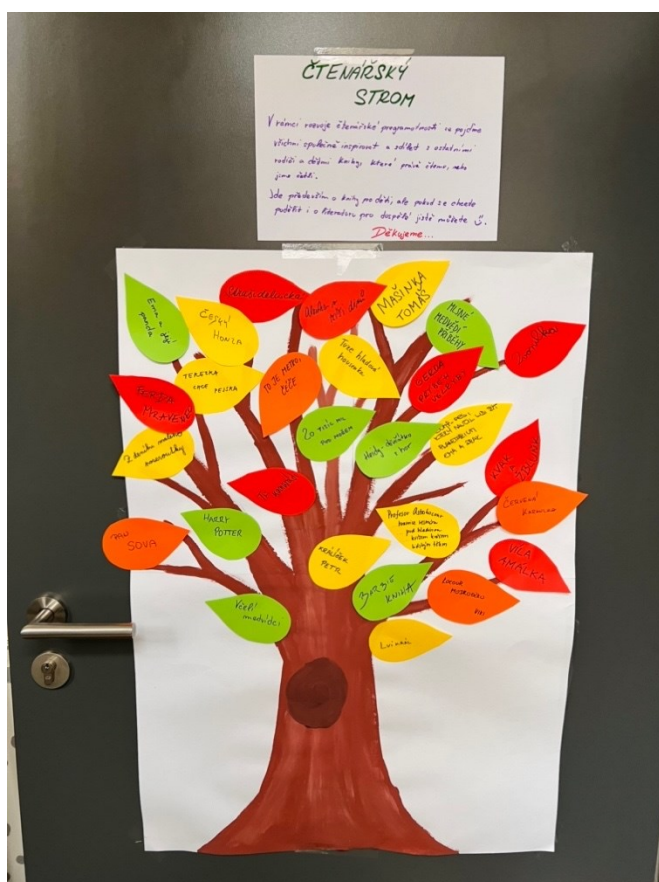
fotografie č. 2 vlastní:

8.2.2 Čtenářský strom

Aby bylo mé působení efektivní, rozhodla jsem se, že využiji spolupráci rodičů. S dětmi z výzkumného vzorku jsem před naší třídou na nástěnkou namalovala strom o velikosti cca jednoho metru a k němu jsme s dětmi vystříhly několik listů z papíru. Čtenářský strom funguje jako zdroj knižní inspirace. Každý z rodičů, pokud chtěl, si vzal list a napsal na něj název dětské knihy, kterou by rád doporučil ostatním rodičům. Tato akce fungovala po celou dobu mého akčního výzkumu, tedy půl roku. Velice mě těšilo, jak se během měsíců čtenářský strom plní listy. Pozitivní zpětnou vazbu jsem měla i od kolegyně, velice se jí tento nápad líbil a rozhodly jsem se, že strom necháme i na příští roky. Pozitivní zpětnou vazbu jsem viděla i u dětí, když se bavily mezi sebou o půjčování si knih, nebo o tom, jak si doporučenou knihu s rodiči také pořídili.

fotografie č. 3 vlastní:

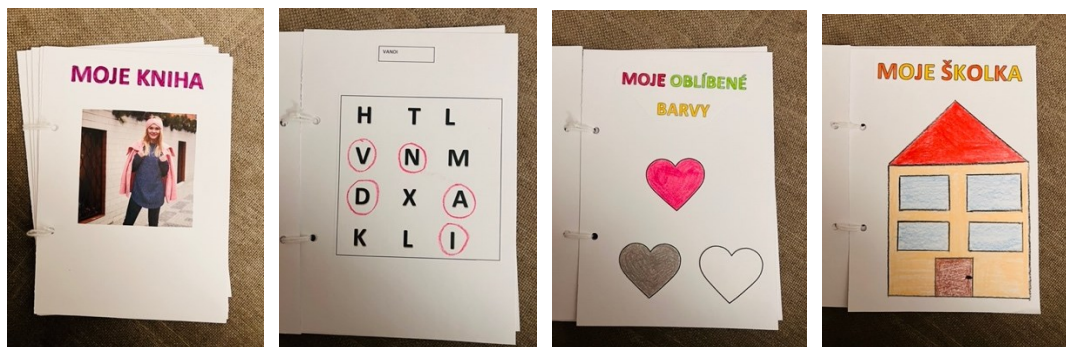

8.2.3 Tvorba vlastní malé knihy

Během měsíce března, kdy je zároveň i měsíc knihy, jsme si s dětmi vyrobily svou knihu. Tvorbu knihy jsem samozřejmě zařadila do výtvarné činnosti. Kniha obsahovala fotografii dítěte, obtisk ruky dítěte, obrázek jeho nejoblíbenějšího jídla, obrázek jeho oblíbené knihy, dále si děti vystříhly a vybarvily číslici, která určovala jejich věk, také do knihy namalovaly svou rodinu a mateřskou školu. Na konci knihy byl prostor na několik otázek, které jsem s dětmi také vypsala. Otázky byly typu: čím budu až vyrostu, moji kamarádi jsou ..., oblíbená barva je ..., nejraději si hraji s ....

Tato výtvarná činnost děti velice bavila a celý proces byl tak velmi autentický. A dětem se líbilo, že mají vlastní knihu.

fotografie č. 4, 5, 6 a 7 vlastní:

Pro ukázkou jsem použila vlastní vyrobenou knihu, jelikož děti, co jsem měla loni, odešly do školy a neměla jsem možnost dohledat fotografie jejich knihy.

8.2.4 Práce s příběhem

Tato aktivita je pro mě, a i pro děti velice atraktivní. Během akčního výzkumu jsem pracovala s knihou *Včelí medvídci od jara do zimy* od Jiřího Kahouna a Iva Houfy. Tato kniha mi přijde velmi vhodná a také nadčasová, kapitoly jsou přiměřeně dlouhé, děj je vhodný pro předškolní děti a celá kniha je psaná velice čtivě.

Vždy jsem si vybrala jeden příběh, který jsem pečlivě rozpracovala, obohatila otázkami, dramaturgií, pohybovými hrami, výtvarnými činnostmi a dalšími edukačními činnostmi přiměřené věku dětí.

Fotografie č. 8 vlastní:

8.2.5 Hledání v knihách

Každé týdenní téma, kterým jsme se v mateřské škole zabývali, jsem propojovala s knihami. Během této aktivity jsem volila práci ve skupině. Když uvedu příklad: týdenní téma *Ptáčci v zimě* – děti jsem rozdělila do pěti skupin po čtyřech dětech a do každé skupiny jsem dala jednu až dvě knih, děti společně v knihách hledaly obrázky ptáčků, krmítek a zimy.

8.2.6 Odpolední čtení

Myslím, že tato aktivita je pro mateřské školy typická. Jedná se o čtení po obědě, kdy děti, které zůstávají v mateřské škole, jdou domů až v odpoledních hodinách. Naše mateřská škola má odpočinkový režim v čase 13:00 – 14:30 hodin. Jedná se o čas, kdy děti po obědě odpočívají, případně usínají a učitelka jim během tohoto času čte. Abych potrénovala paměť dětí a zároveň je podpořila v soustředění se na příběh, rozhodla jsem se, že po každém čtení,

na konci klidové času, budu dětem pokládat otázky ohledně přečteného příběhu – jedná se zde skutečně o děti předškolního věku, resp. děti v posledním roce předškolní docházky. I tato aktivita měla veliký úspěch a překvapilo mě, že si děti z příběhu pamatují plno informací. Samozřejmě, že i některé děti během čtení pohádky usnuly, těm jsem vždy dopřála klid na plnohodnotný spánek.

8.2.7 Návštěva knihovny

Mezi naše školní akce patří i každoroční návštěva knihovny. Letos jsme s dětmi knihovnu navštívily v únoru, paní knihovnice měla pro děti přichystaný příběh O Drakovi. Měla k tomu i několik doplňkových aktivit, kterými děti dokázala zaujmout a zabavit. Ve zbytku času si děti mohly prohlédnout dětské knihy, které paní knihovnice připravila.

8.2.8 Obrázkové čtení

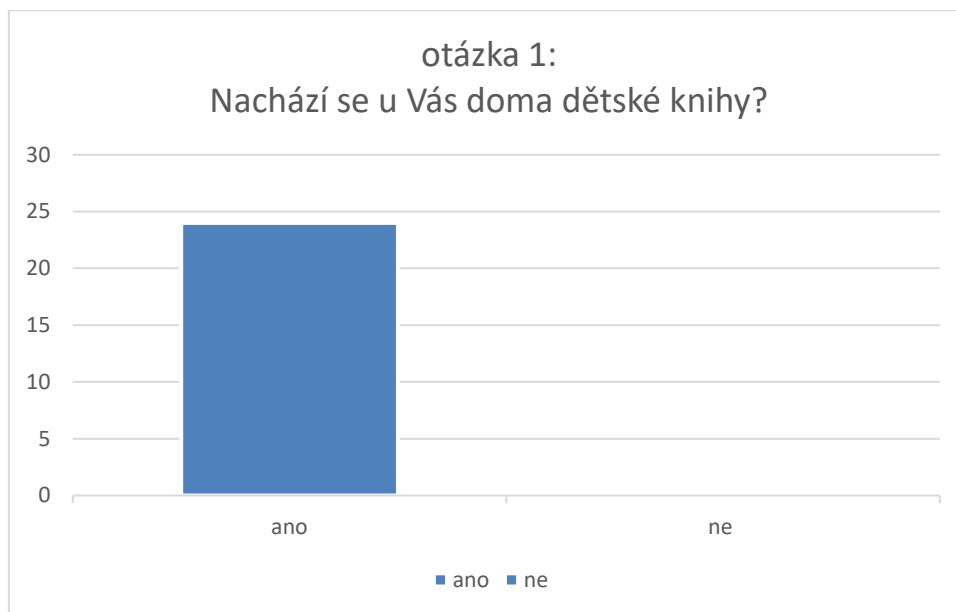
Tuto aktivitu jsem s dětmi realizovala individuálně, většinou s těmi, které přišly do mateřské školy brzy ráno, nebo poté, co odpoledne zůstávaly v mateřské škole poslední. Myslím, že obrázkové čtení je také velmi populární. Jde o příběh, který má místo vybraných slov obrázků a dítě tak může číst společně s dospělým (někdy se o něm hovoří jako o malovaném čtení). U dětí tak rozvíjíme morfologicko-syntaktickou rovinu řeči, protože děti mají do předčítaného textu doplňovat slovo na obrázku ve správném gramatickém tvaru. Tuto aktivitu jsem hodně doporučovala i rodičům dětí z mého výzkumného vzorku. Jde o společně strávený čas dítěte s rodičem, který je nezbytný pro psychickou pohodu dítěte.

8.3 Realizace a vyhodnocení dotazníku (pretestu) před začátkem intervence

Dotazníky pro rodiče jsem vypracovala v papírové formě. První dotazník obsahoval tři stránky, kde bylo 22 otázek a druhý dotazník, zaměřený na zpětnou vazbu, obsahoval dvě stránky s 12 otázkami. První dotazník jsem rodičům dala v říjnu roku 2021 a druhý dotazník jsem rozdala koncem března roku 2022. Na dotazníky odpovědělo 24 rodičů, tedy všichni rodiče z mé třídy.

8.3.1 Otázky zaměřené na čtenářské prostředí dětí

Graf 1: Nachází se u Vás doma dětské knihy?

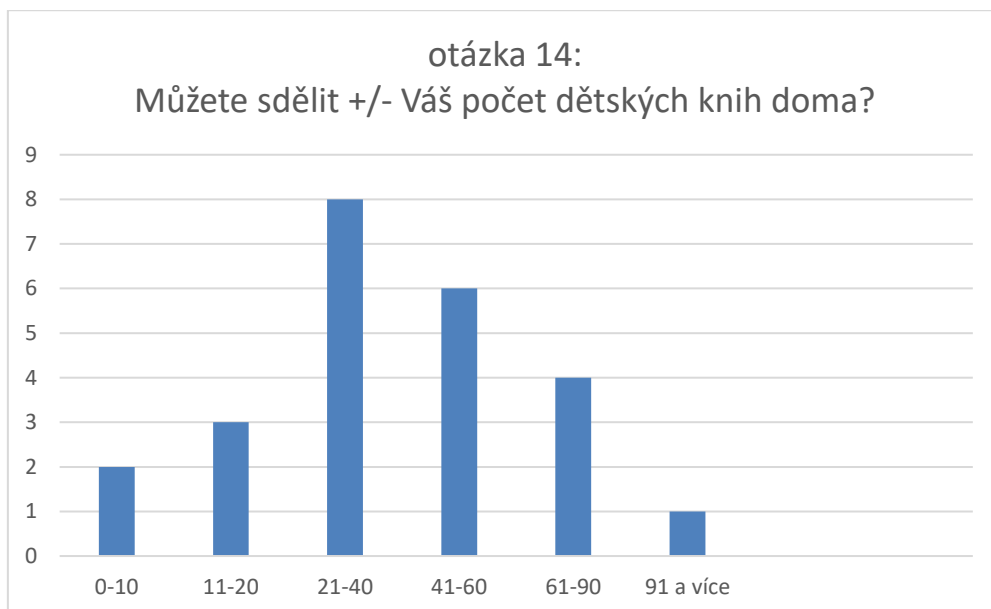
Z grafu č. 1 je patrné, že všechny děti z mé třídy mají doma dětské knihy. Toto beru jako velice pozitivní odpověď a mám z toho radost.

Z mezinárodních výzkumů PIRLS i PISA (2009) je zřejmé, že děti, které čtou v raném školním věku (i pozdějším) jen tak pro radost, dosahují lepších čtenářských výsledků i lepších výsledků v matematice. Děti, které jsou obklopeny knihami již v předškolním věku, dosahují ve škole lepších studijních výsledků. Děti prožívají radost a touhu po opakovaném prožitku, mají chuť setkávat se s knihou / krásnou literaturou, prohlubuje se jejich porozumění čtenému. Propojení knih s životem představuje ideální příležitosti k všestrannému rozvoji jedince.

Dosažení tohoto cíle se může podařit při **spolupráci rodiny, školy a knihovny**: rodiče své dítě inspirují a motivují k četbě již od útlého věku; na to navazuje mateřská škola a základní škola, jež je naučí technice čtení čist; knihovna jim nabízí „možnost číst si“ pro radost a zábavu (Prázová, Homolová, Landová & Richter, 2014, upraveno).

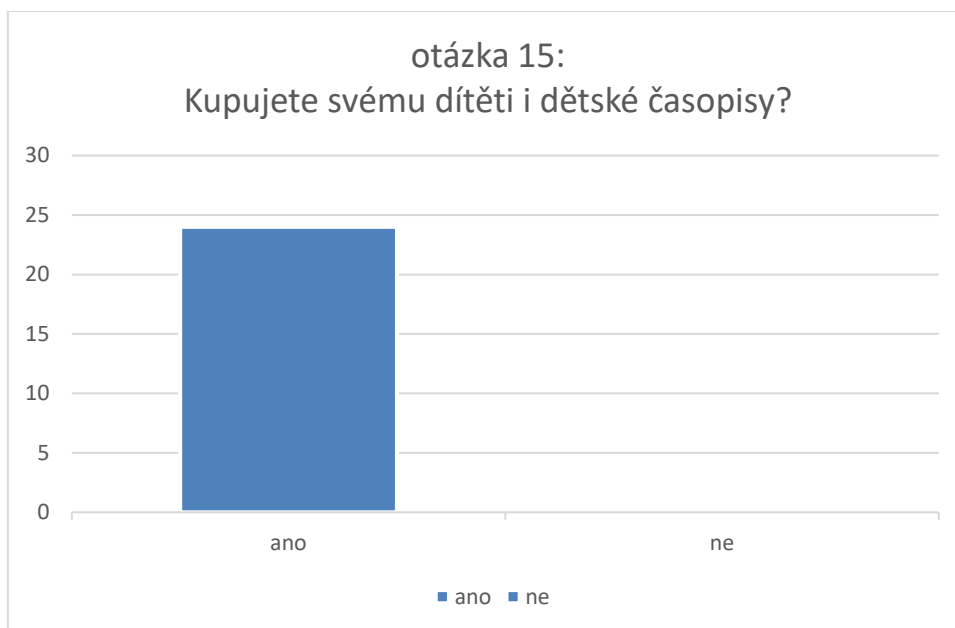
Významné je podněcování okolí dětských čtenářů (knihovníci, pedagogové, ale zejména rodiče, prarodiče, kamarádi, sourozenci), kteří dětem pomáhají a doprovázejí je na cestě za objevením radosti z četby a probouzejí v nich většinou celoživotní zájem o knihy, četbu a čtenářství.

Graf 2: Můžete sdělit +/- Váš počet dětských knih doma?

Graf č. 2 ukazuje, že většina domácností má v dětské knihovně 20-60 knih, což souvisí s rodinným zázemím dětí, jak jsem uváděla v charakteristice výzkumného vzorku. Myslím si, že je tento počet dětských knih v pořádku a že děti mají dostačující výběr.

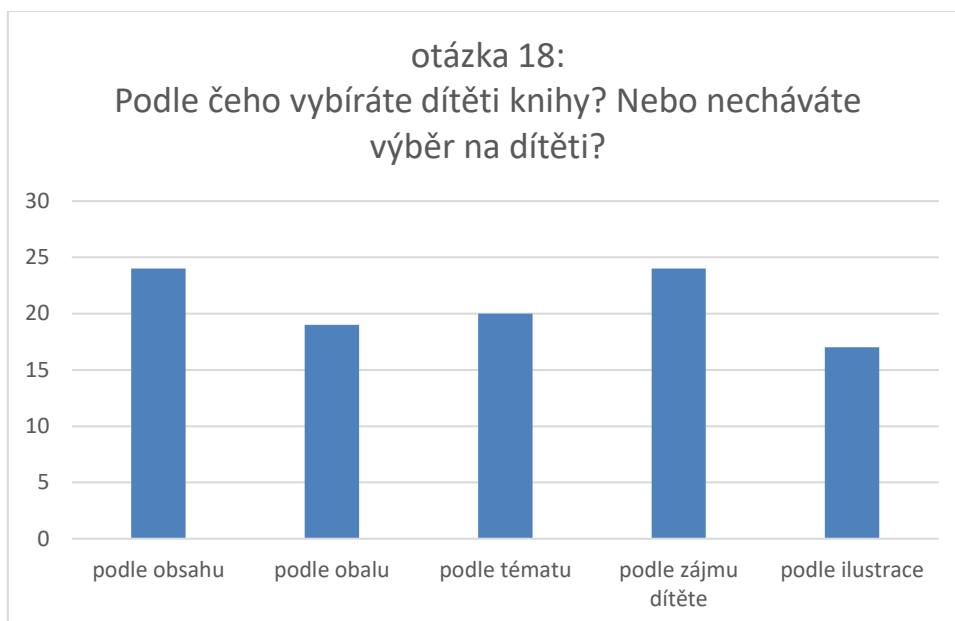
Graf 3: Kupujete svému dítěti i dětské časopisy?

Graf č. 3 ukazuje, že dětské časopisy kupují všichni rodiče.

Dětské časopisy se svým přístupem k dění ve společnosti, v přírodě (i svým vzhledem) přibližují knize. Ty pro děti předškolního věku většinou nepřinášejí pravidelnou dávku informací ze současného světa, ale rozhodně plní funkci pravidelné stimulace, zpevnování, vedoucí ke kulturní orientaci (Opravilová, 1984), nedá se jim upřít jejich aktuálnost a individuální adresnost, protože navazují přímý dialog se čtenářem a znásobují individuální prožitek. U dětí předškolního věku hraje důležitou roli motorická komponenta – dítě z časopisu může vystříhovat, dolepovat, sestavovat, kreslit – tak plní funkci objevnou a experimentující. Dítě se jeho prostřednictvím seznamuje s rozdílným výtvarným výrazem (Opravilová, 1984).

Graf 4: Podle čeho vybíráte dítěti knihy? Nebo necháváte výběr na dítěti?

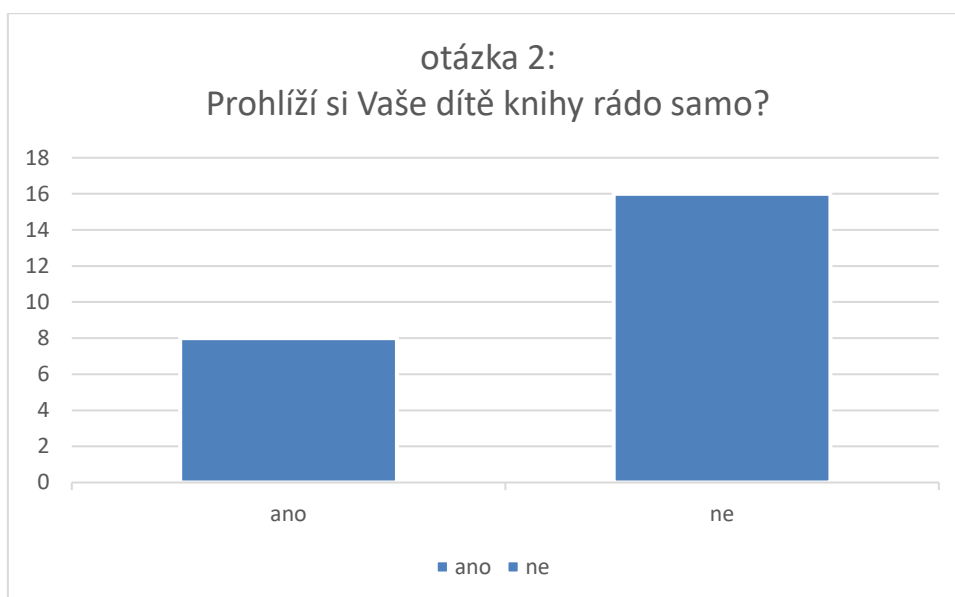
Z grafu č. 4 vyplývá, že rodiče nejvíce vybírají dětské knihy podle obsahu a podle zájmu dítěte. Dále podle tématu, obalu a méně než 20 rodičů vybírá dětské časopisy podle ilustrace. Do dotazníku mi 9 rodičů napsalo, že nechává výběr dětské knihy na dítěti.

Literatura, která se zaměřuje na děti předškolního věku by měla odpovídat na dětské otázky „proč“ a „jak“. Právě proto se v mnoha dětských knih dočítáme o nebojácnosti či překonávání překážek (Homolová, 2009).

Myslím si, že pokud vznikne v dítěti předškolního věku potřeba či návyk používat nebo potřebovat knihu jak pro radost, tak pro radu či informaci, je jeho čtenářská pregramotnost rozvíjena správným směrem.

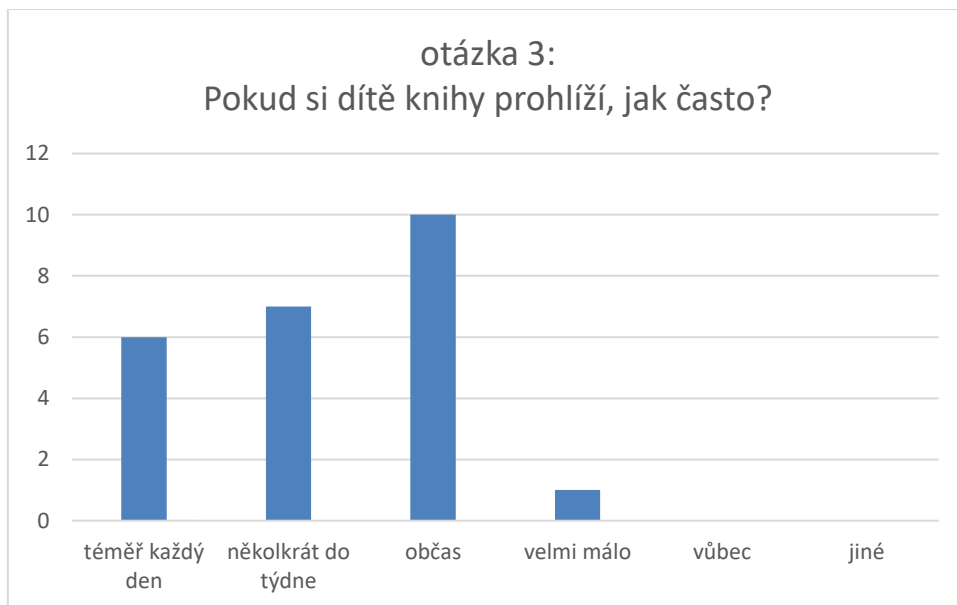
8.3.2 Otázky zaměřené na vlastní zájem dítěte ke knihám

Graf 5: Prohlíží si Vaše dítě knihy rádo samo?

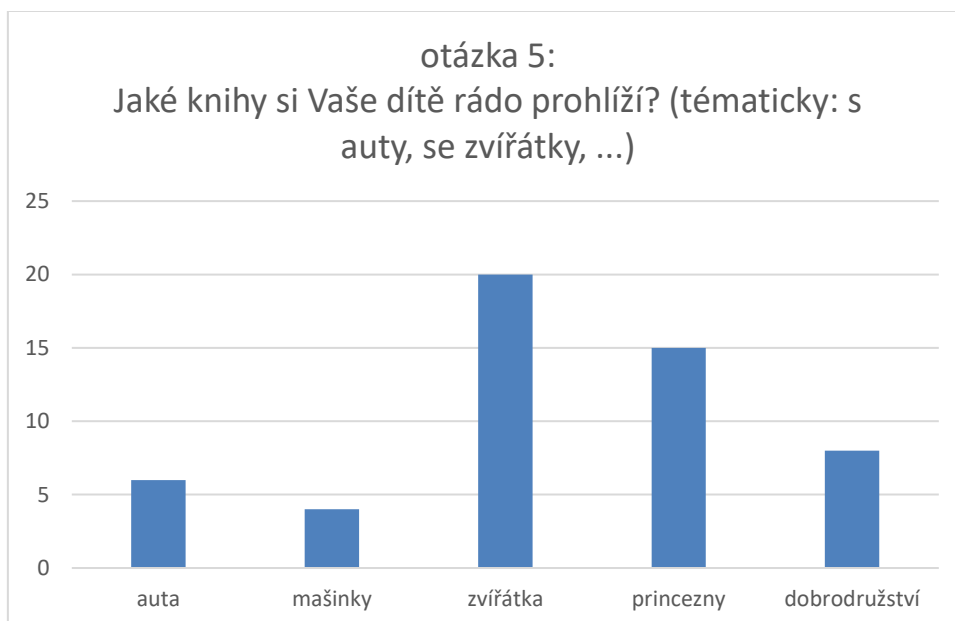
Graf č. 5 ukazuje, že si větší počet dětí samo nerado prohlíží knihy. Mnoho rodičů však do dotazníku připsalo, že si jejich dítě knihy prohlíží rádo s nimi, protože rádo hovoří o obrázcích. S tímto také souhlasím, neboť děti jsou velice zvědavé a předškolní období je plné otázek „proč“, jde zde o kognitivní vývoj dětí. Chápu tedy, že děti předškolního věku preferují prohlížení knih s rodiči, neboť jim rodiče dokáží vysvětlit význam či děj v knize. Čtenba nás provází celý život, ať už jsme vášniví čtenáři, nebo si chceme jen přečíst noviny. Čtení nám nabízí mimo jiné i plno zábavy, je to jakýsi nástroj, díky kterému se účastníme společenského života. Dále je čtení nezbytným předpokladem ke vzdělání.

Graf 6: Pokud si dítě knihy prohlíží, jak často?

Graf č. 6 ukazuje, že pouze jedno dítě si knihy prohlíží velmi málo.

Graf 7: Jaké knihy si Vaše dítě rádo prohlíží? (tematicky: s auty, se zvířátky, ...)

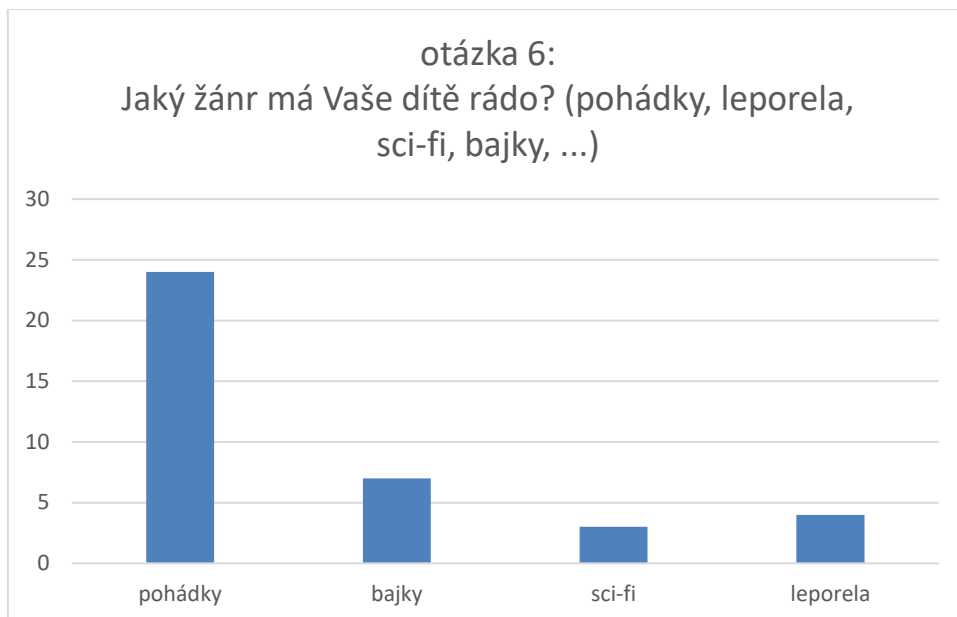

Graf č. 7 ukazuje, že nejoblíbenější u dětí z charakterizovaného výzkumného vzorku jsou knihy se zvířecími hrdiny, hned za nimi knihy o princeznách, což se při větším počtu dívek na třídě dá předpokládat. Někteří rodiče do dotazníku ještě připsali, že i knihy o zvířátkách či mašinkách zahrnují dobrodružství.

Urbanová (2009) se domnívá, že v dětské literatuře na začátku nového tisíciletí přestávají být rozhodující žánrové přístupy a končí vymezování děl podle věkového určení. V praxi mateřské školy i v rodině bychom neměli opomínat klasická díla české i světové literatury, jejichž kvalita je časem prověřená a jejich význam pro vývoj dítěte nezpochybnitelný. Tituly jmenuje a doporučuje celá řada publikací – např. Chaloupka (1982, 1989, 1995), Urbanová (1996), Gebhartová (2011), Lepilová (2014), ale ani knihy ze současnosti, které jsou určeny dětem již od narození, vznikají pečlivě, s láskou a respektují vývojové charakteristiky dnešních dětí. Činíme tak proto, abychom podtrhli pestrost knih nabízených dětem ve čtenářském koutku.

Mezi vhodné žánry a druhy knih pro děti předškolního věku radíme jednoznačně **folklorní** říkadla a pohádky, poezii, obrázkové knihy, beztextové knihy, wimmelbuchy, autorské pohádky, povídky, příběhy s dětským hrdinou, bajky, poznávací a naučnou literaturu (non-fiction). Dětský čtenář je však svobodná bytost a může mít v oblíbě různé žánry, i ty, jež nespádají do jeho věkové kategorie (Laufková a Goldmannová, 2020).

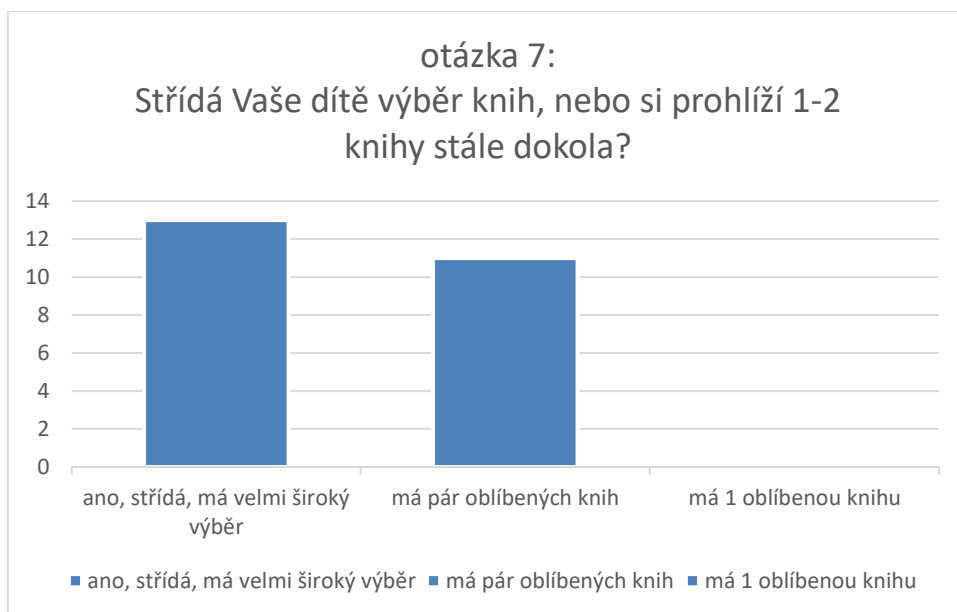
Graf 8: Jaký žánr má Vaše dítě rádo? (pohádky, leporela, sci-fi, bajky, ...)

Graf č. 8 ukazuje, že nejoblíbenějším žánrem u předškolních dětí z mé třídy jsou pohádky. Dále v menším počtu bajky, leporela a sci-fi. „*Pohádky, na rozdíl od jiných druhů literatury, vedou dítě k objevování vlastní identity a vnitřních puzení, a naznačují mu, jaké zkušenosti bude potřebovat k dalšímu rozvoji své osobnosti. Dávají jasně na srozuměnou, že úspěšný, dobrý život je i přes nepřízeň osudu dosažitelný – ale pouze tehdy, nenechá-li se člověk odradit od nebezpečných bojů, bez nichž plné identity nelze nikdy dosáhnout.*“ (Bettelheim, 2000, s. 26)¹⁵

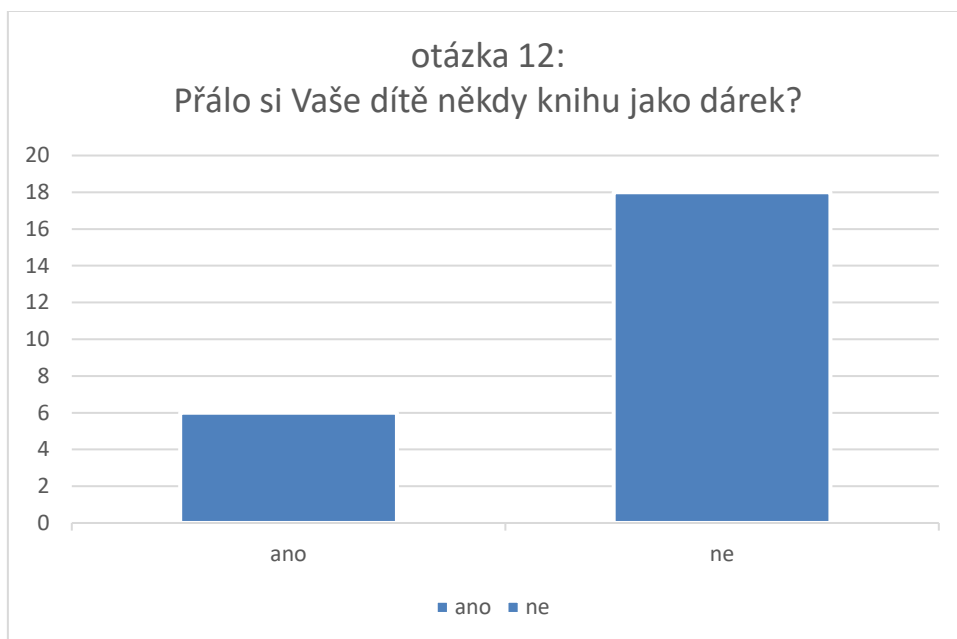
¹⁵ Dostupné [online] z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1170750/mod_resource/content/1/Bettelheim%2C-B.---Za-tajemstv%C3%ADm-pohádek.pdf [9.7.2022]

Graf 9: Střídá Vaše dítě výběr knih, nebo si prohlíží 1-2 knihy stále dokola?

Graf č. 9 ukazuje, že jsou odchylky téměř minimální. Graf ukazuje, že 13 dětí z výzkumného vzorku má velmi široký výběr knih a knihy při prohlížení rády střídají. Kdežto 11 dětí, byť mohou mít také široký výběr knih, nestřídají knihy, ale mají jen pár oblíbených. Podle mého názoru záleží na aktuálním zájmu dítěte. Pokud aktuální zájem dítěte směřuje například k dinosaurům a doma má dítě dvě knihy o dinosaurech, je zřejmé, že bude střídat právě tyto dvě knihy. Pokud má dítě aktuální zájem široký a má doma velkou nabídku dětských knih, nejspíš si je bude chtít všechny prohlédnout.

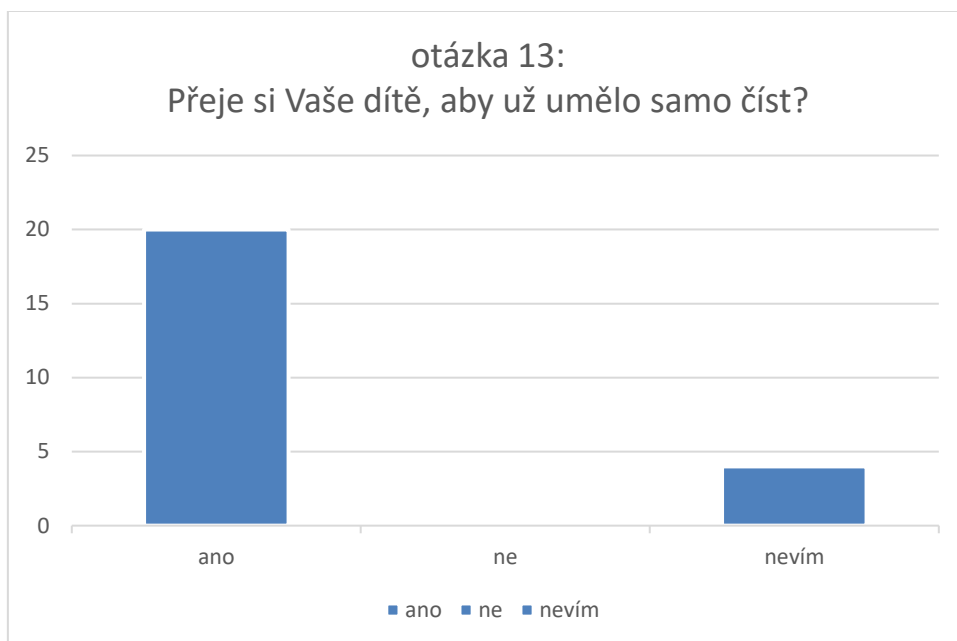
Graf 10: Přálo si Vaše dítě někdy knihu jako dárek?

Z grafu č. 10 vyplývá, že více než polovina dětí si knihu nikdy nepřála jako dárek, pouze 6 dětí z mé třídy si knihu jako dárek přálo.

Zde můžeme vyzorovat vztah dítěte ke knize, je zcela přirozené, že pokud dítě není vedeno čtenářským směrem, jeho zájem o knihy nebude veliký. Proto je důležité dítěti ukázat potěšení z četby, toto je úloha rodičů, ale i pedagogů.

Graf 11: Přeje si Vaše dítě, aby už umělo samo číst?

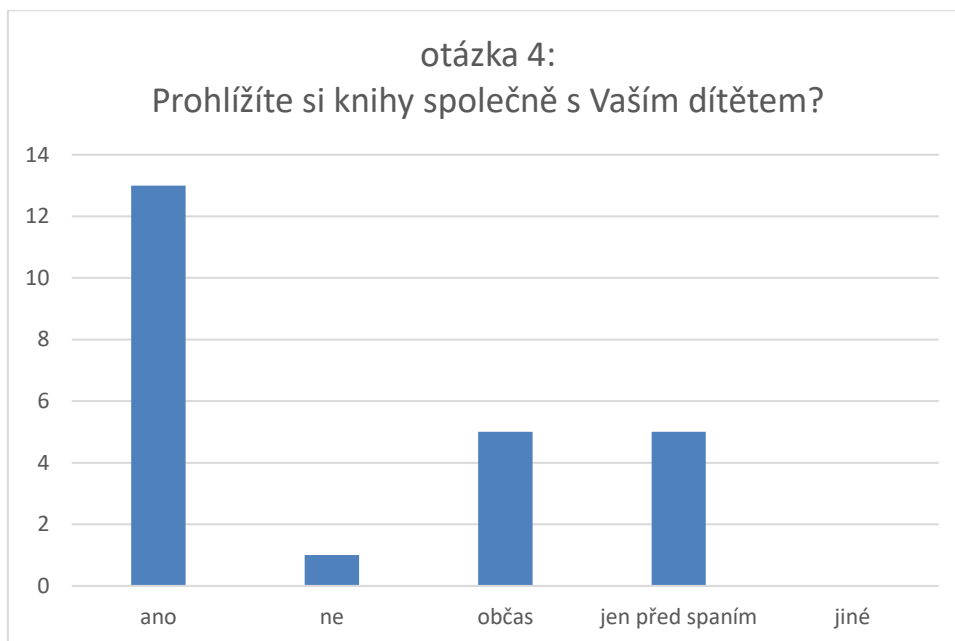

Z grafu č. 11 je patrné, že téměř všechny děti předškolního věku v mé třídě by již chtěly umět číst. To, že chce dítě samo umět číst, je velká motivace k zájmu o knihy. Čtenářství bychom u dítěte měli rozvíjet ještě před nástupem do první třídy, tomuto období se říká „předčtenářské“, jedná se o věku do šesti let života dítěte. Vývoj dítěte je v tomto období velice rychlý a dítě se v tomto období snadno učí. Četba u dítěte rozvíjí jazykové schopnosti a komplexně dítě připravuje na školní období (Drahotská, 2018)¹⁶.

¹⁶ Drahotská, 2018. Citováno 9.7.2022. Dostupné [online] z: <https://theses.cz/id/a29xna/26978747>

8.3.3 Otázky zaměřené na společně strávený čas dítěte a rodiče u knihy

Graf 12: Prohlížíte si knihy společně s Vaším dítětem?

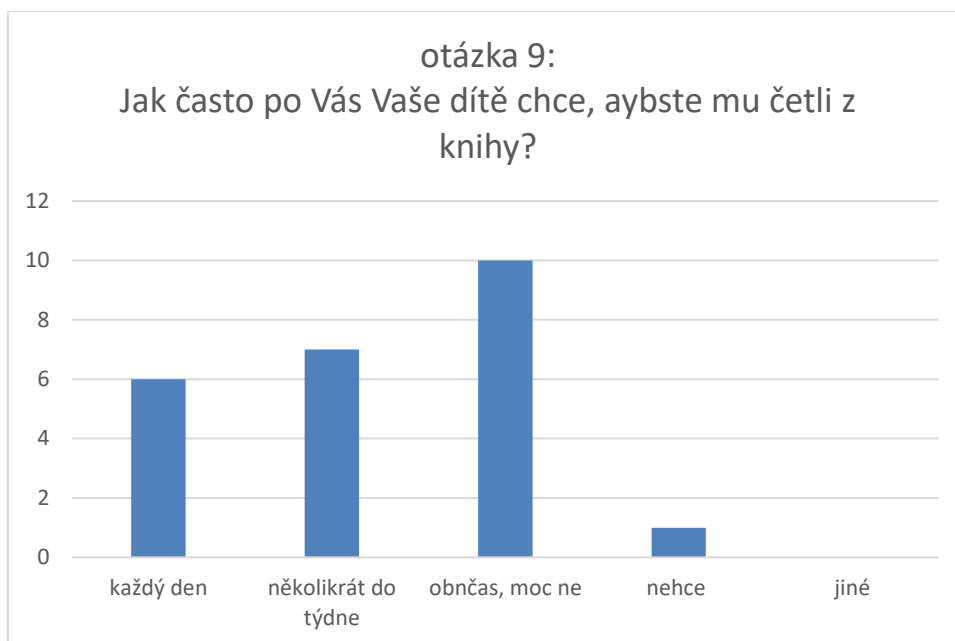

Graf č. 12 ukazuje, že více než polovina rodičů si knihy s dětmi prohlíží, dále můžeme vidět, že 5 rodičů si knihy s dětmi prohlíží jen před spaním a jedny rodiče si se svým dítětem knihy neprohlížejí vůbec.

„Předčítání formuje celou osobnost dítěte, jeho psychosociální zrání, vnímání, myšlení, jazykové schopnosti, pozornost, paměť, představivost, fantazii a další schopnosti, které jsou předpokladem pro úspěch ve vzdělávání a v celém životě.“ (Drahotská, 2018, s. 70)¹⁷

¹⁷ Drahotská, 2018. Citováno 9.7.2022. Dostupné [online] z: <https://theses.cz/id/a29xna/26978747>

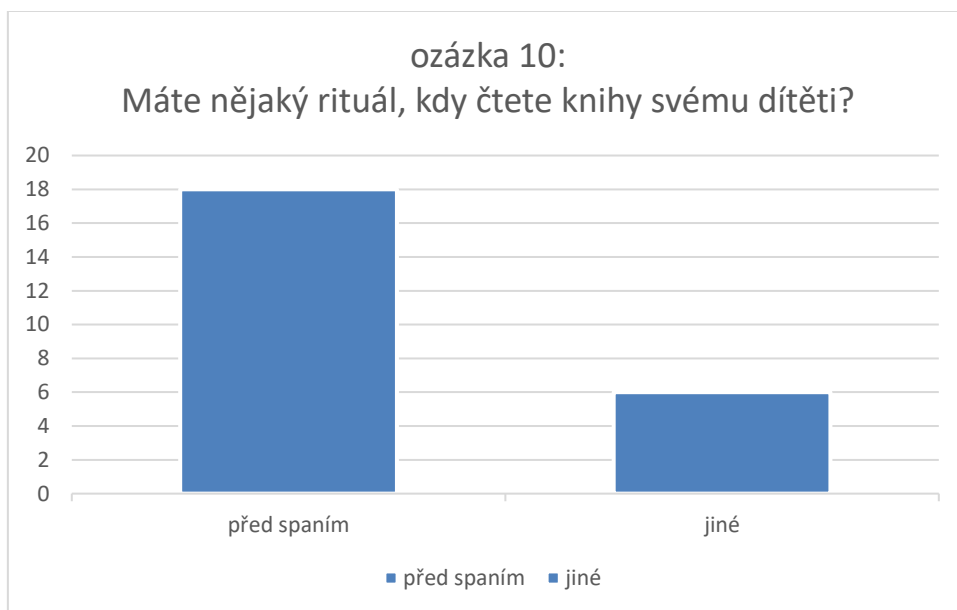
Graf 13: Jak často po Vás dítě chce, abyste mu četli z knihy?

Z grafu č. 13 můžeme vidět, že pouze jedno dítě nejeví zájem o knihy a nevyžaduje, aby mu rodiče četli. Deset rodičů uvádí, že jejich dítě čtení vyžaduje občas a více než polovina rodičů uvádí, že čtou svým dětem každý den, nebo alespoň několikrát do týdne. Společná četba přináší dítěti mnoho benefitů, během společné četby jsou uspokojeny jeho nejdůležitější emoční potřeby. Dále se vytváří pevné pouto mezi rodičem a dítětem, podporuje se psychický rozvoj dítěte a posiluje se jeho sebevědomí. Společná četba také rozvíjí slovní zásobu, smysl pro humor, trénuje paměť, rozvíjí představivost a zlepšuje soustředění. V neposlední řadě formuje čtenářské návyky a podporuje získávání vědomostí po celý další život jedince¹⁸.

¹⁸ Celé Česko čte dětem [online]. Dostupné [8.7.2022] z: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/proc-cist-detem>

Graf 14: Máte nějaký rituál, kde čtete knihy svému dítěti?

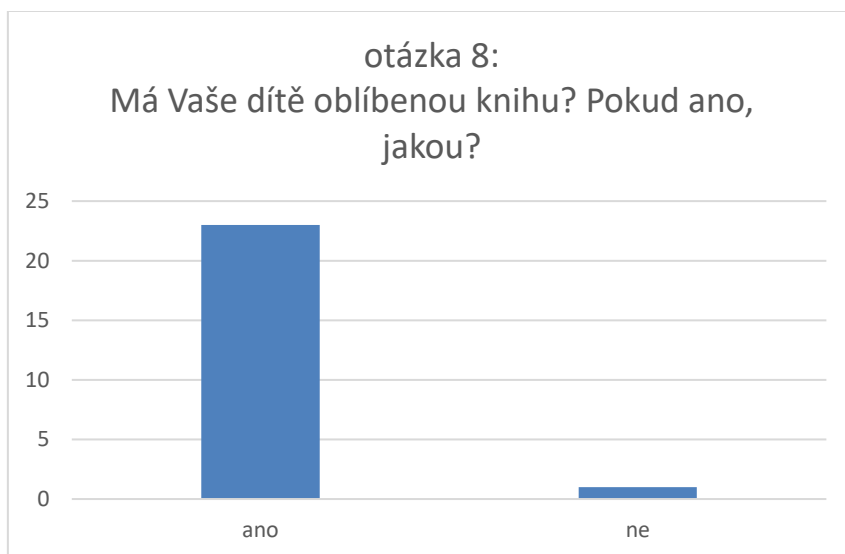
Z grafu č. 14 vyplývá, že více jak polovina rodičů čte dětem mimo jiné i před spaním a žádný speciální rituál nemají. K odpovědi „jiné“ patří: čtu, pokud si dítě řekne.

Graf 15: Chce Vaše dítě dokončovat příběh, který právě čtete?

Graf č. 15 ukazuje, že většina dětí nemá potřebu dokončovat příběh, který mu doma jeho rodiče právě čtou. Ale někteří z rodičů do dotazníku připsali, že pokud má kniha (příběh) kapitoly, tak s dítětem vedou diskuse o tom, jak to asi příště dopadne.

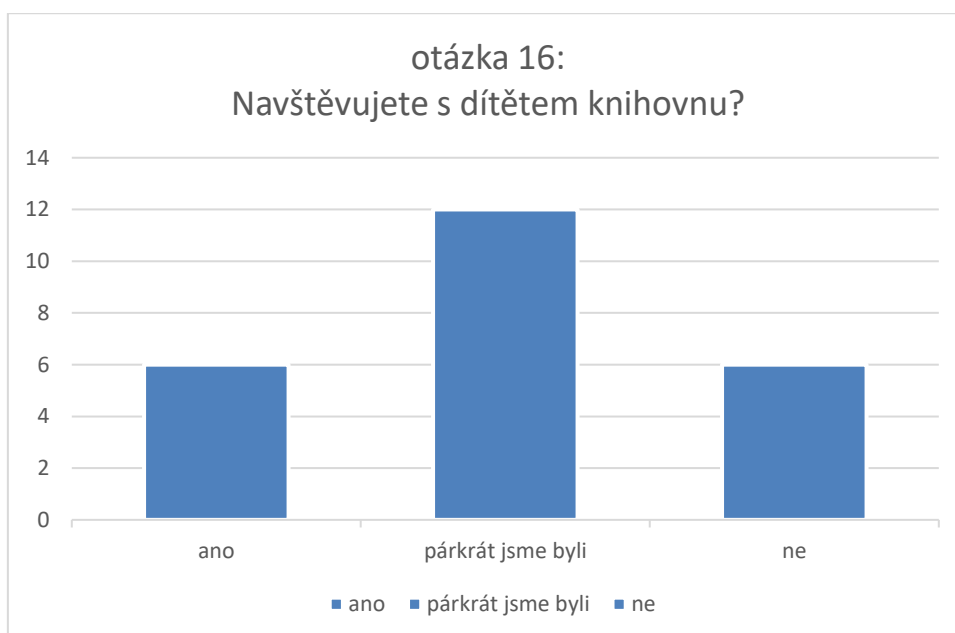
Graf 16: Má Vaše dítě svou oblíbenou knihu? Pokud ano, jakou?

Z grafu č. 16 vidíme, že téměř všechny děti z výzkumného vzorku mají svou oblíbenou knihu. Mezi oblíbené knihy patří: Harry Potter, O ježečkovi, Ema a její panda, Králíček Petr, Červená Karkulka, Alenka v říši divů, pohádky bratří Grimmů, Pohádky na dobrou noc, Barbie kniha, zvířecí atlas, Tři kamarádi, Heidi děvčátko z hor, Včelí medvídci, Tajemství olivového háje, O mašinkách, Mašinka Tomáš, pohádky z Pekelce, Pohádky se zvířátky, Úžasňákovi, Krysáci, Zvonilka, Svět zvířat, svět dinosaurů, Lví král, Veverky, Medvídek Popo, Atlas vesmíru pro děti.

8.3.4 Otázky zaměřené na kulturní zážitky

Graf 17: Navštěvujete se svým dítětem knihovnu?

Graf č. 17 ukazuje, že 6 rodičů pravidelně s dětmi navštěvuje knihovnu, polovina rodičů už v knihovně s dětmi byli, ale nechodí tam pravidelně, a 6 rodičů s dětmi knihovny nenavštěvují vůbec.

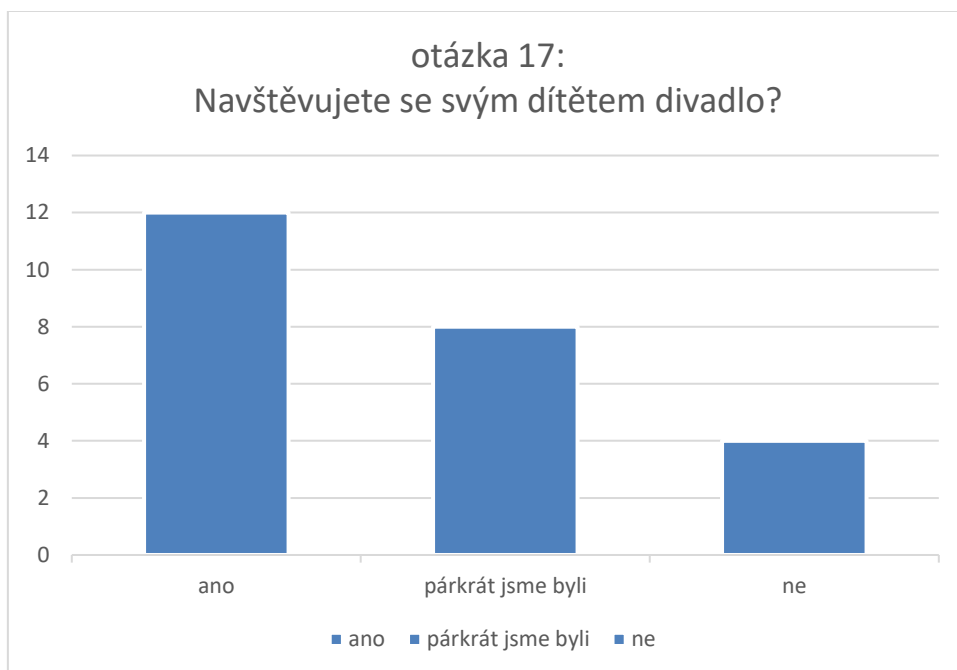
Knihovny by měly poskytovat kvalitní služby hlavně pro děti, žáky a studenty. Zaměstnanci v dětských knihovnách mohou využívat své kreativity a fantazie. Jana Dundáčková (2006) uvádí ve své bakalářské práci, že největší překážkou knihoven je nedostatek financí na realizaci větších projektů, či zakoupení odměn pro děti¹⁹.

S touto informací z vlastní zkušenosti zcela souhlasím. Při návštěvě knihovny s dětmi jsem hovořila s paní knihovnicí a ta mi finanční nedostatky potvrdila.

Knihovny nabízejí pro dětské čtenáře různé programy, kde je zábavnou formou motivují k zájmu o knihy.

¹⁹ Dundáčková, 2006. Citováno 9.7.2022. Dostupné [online] z: <https://is.muni.cz/th/jq9q5/Bakalarka.pdf>

Graf 18: Navštívujete se svým dítětem divadlo?

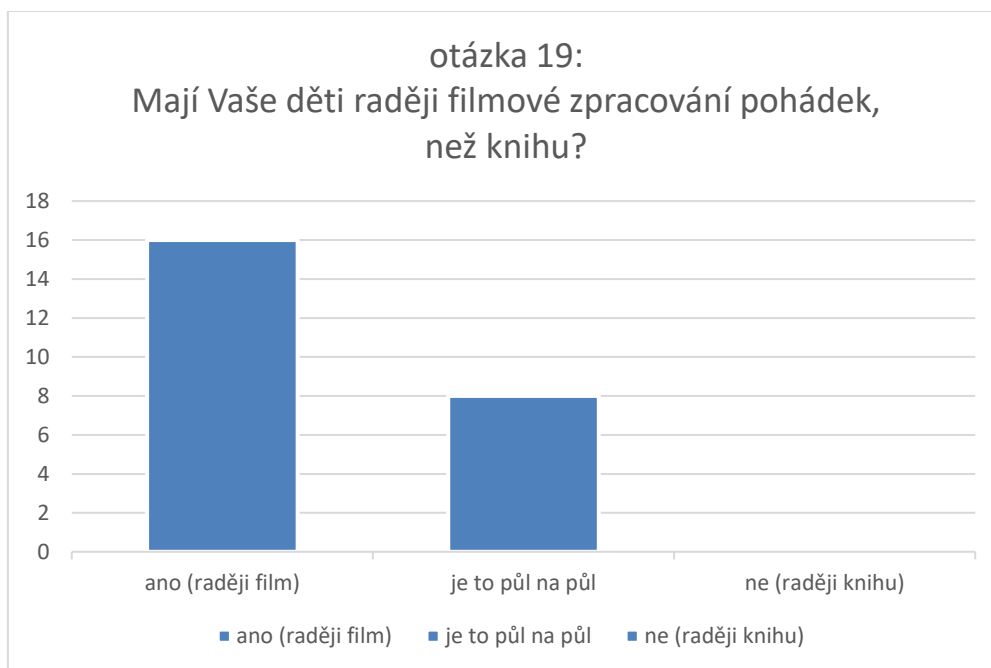
Graf č. 18 ukazuje, že divadlo pravidelně navštívuje polovina rodičů s dětmi, 8 rodičů tam s dětmi občas zajdou a 4 rodiče s dětmi do divadla nechodí.

Pavčina Krátká (2009, s. 21) uvádí ve své bakalářské práci, že divadlo je podle J. Valenty „syntetické, časoprostorové, kolektivní umění realizované v přímém styku s diváky, je to členění prostoru a času syntézou pohybu, zvuků a výtvarných prvků.“²⁰

Obecně by mělo platit to, že kvalitní divadlo pro děti je dobré i pro dospělé. Dětem bychom měli vybírat taková představení, kterým budou rozumět a budou přiměřené jejich věku.

²⁰ Krátká, 2009. Citováno 9.7.2022. Dostupné [online] z: https://theses.cz/id/ngtoox/downloadPraceContent_adipIdno_12090

Graf 19: Mají Vaše děti raději filmové zpracování pohádek, než knihu?

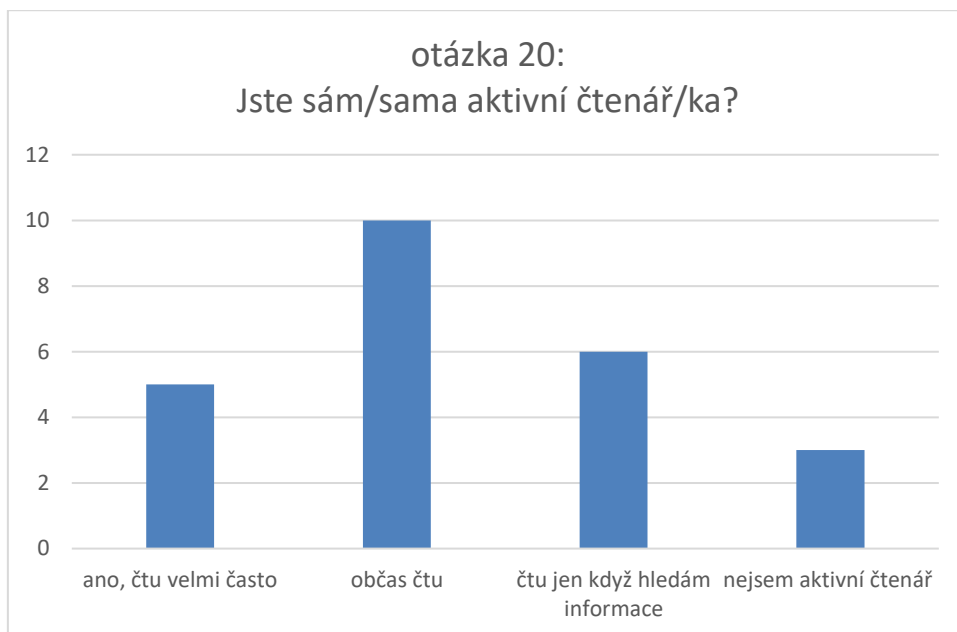

Graf č. 19 ukazuje, že více než polovina dětí má raději filmové zpracování pohádek než knižní verzi. Osm dětí má rádo filmové zpracování pohádek stejně jako knižní verzi, ale žádné dítě neupřednostňuje knižní verzi pohádek před filmovou.

Filmové zpracování pohádek neboli animace a pohyb jsou z mého pozorování pro děti více atraktivní. Ukazuje to i graf č. 19.

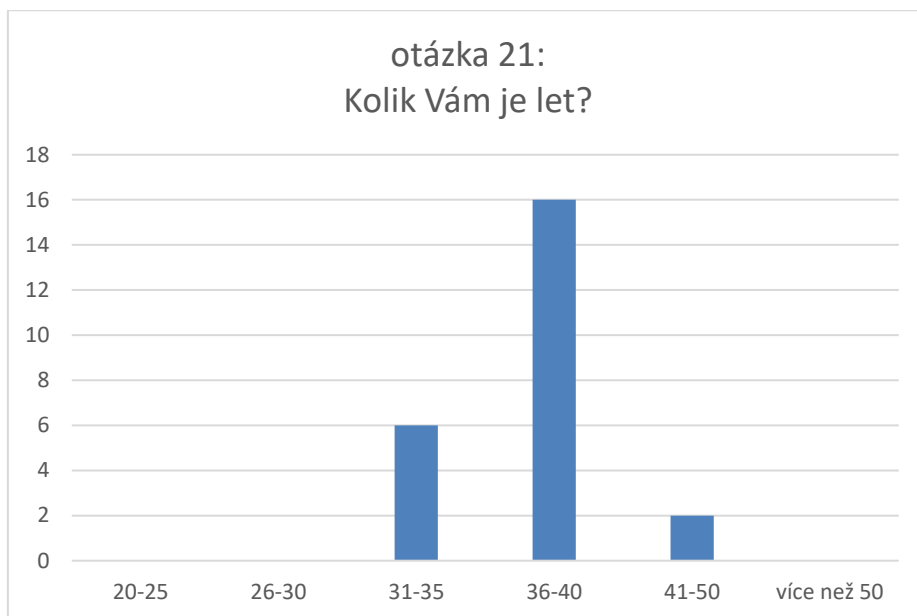
8.3.5 Identifikační otázky

Graf 20: Jste sám/sama aktivní čtenář/ka?

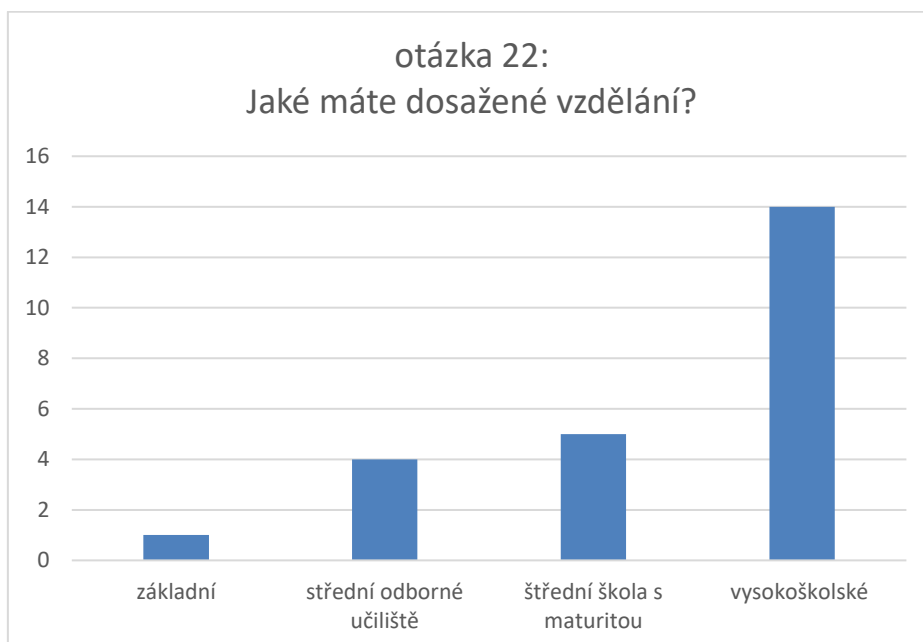
Graf č. 20 ukazuje, že pouze 5 rodičů se považuje za aktivní čtenáře, 10 rodičů čte knihy občas ve volném čase, dále 6 rodičů čte, když hledá informace a 3 z rodičů nejsou aktivní čtenáři a čtou jen zřídka.

Graf 21: Kolik Vám je let?

Graf č. 21 ukazuje, že nejpočetnější věková skupina rodičů dětí z mé třídy je v rozmezí 36-40 let.

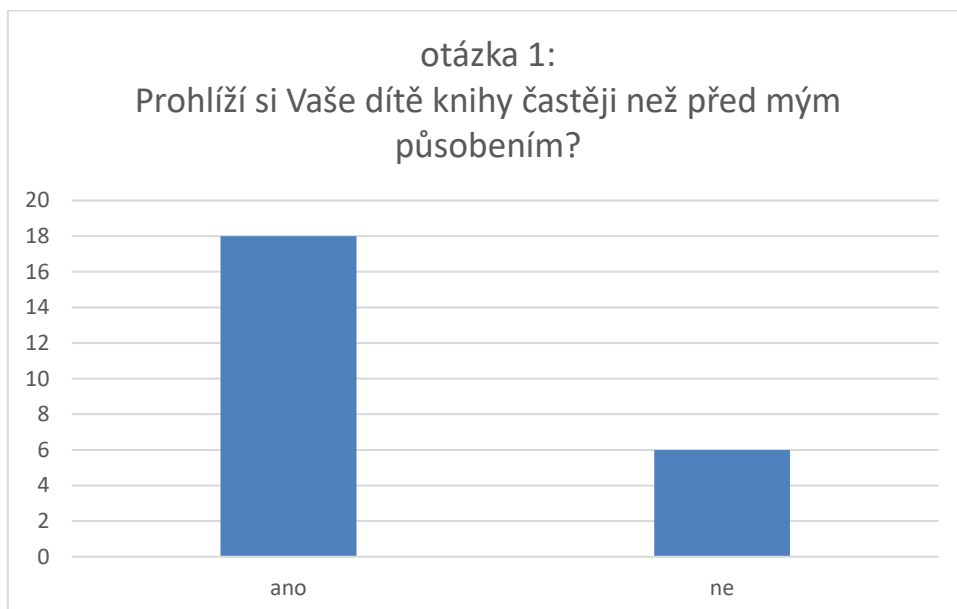
Graf 22: Jaké máte dosažené vzdělání?

Graf č. 22 ukazuje, že více než polovina rodičů má vysokoškolské vzdělání.

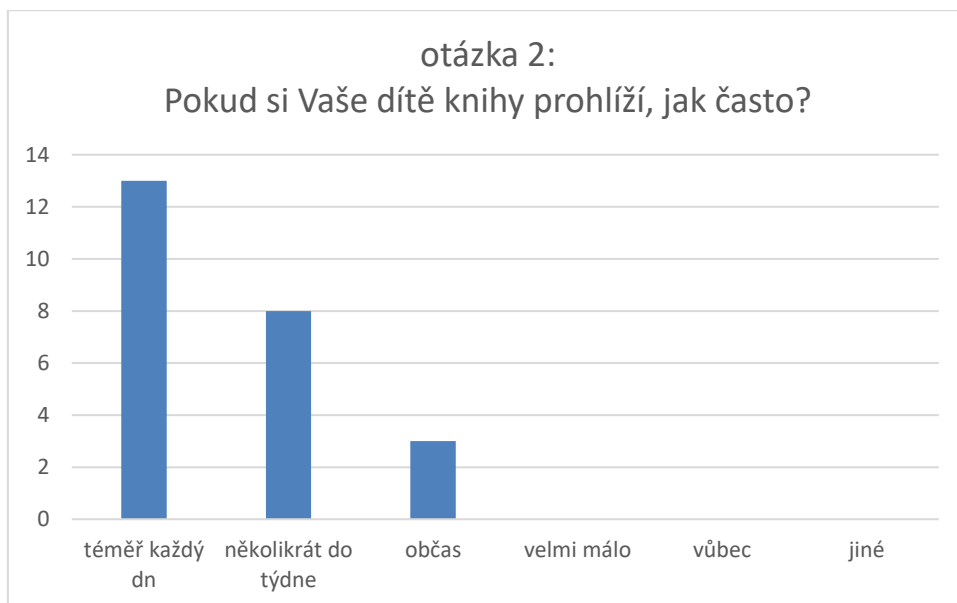
9 Realizace vyhodnocení 2. dotazníku (posttestu) na konci intervence

Graf 23: Prohlíží si Vaše dítě knihy častěji než před mým působením?

Graf č. 23 ukazuje, že mé působení na děti v oblasti čtenářské pregramotnosti a také motivace zájmu o knihy bylo úspěšné. Z grafu můžeme vyzorovat, že více než polovina dětí z výzkumného vzorku si nyní rádo a více prohlíží dětské knihy. Graf č. 5 v prvním dotazníkovém šetření (pretestu) ukazuje, že pouze osm dětí si rádo samo prohlíží dětské knihy.

Graf 24: Pokud si Vaše dítě knihy prohlíží, jak často?

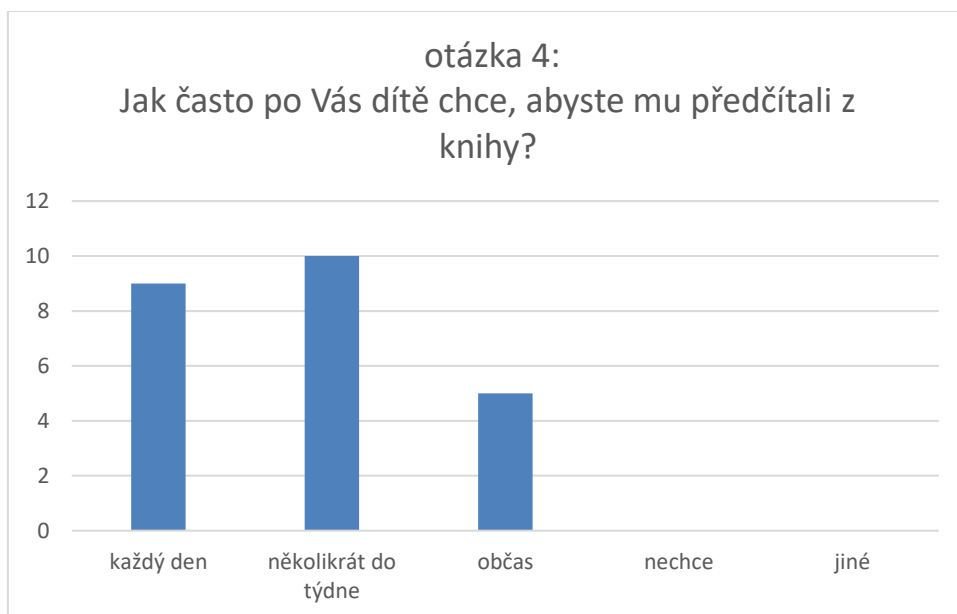
Graf č. 24 ukazuje, že větší polovina dětí z výzkumného vzorku si po mém působení prohlíží knihy téměř každý den, další děti pak sáhnou po knize několikrát do týdne či občas. I na tomto grafu můžeme pozorovat zlepšení, tedy větší zájem o knihy.

Graf 25: Prohlížíte si knihy společně s Vaším dítětem?

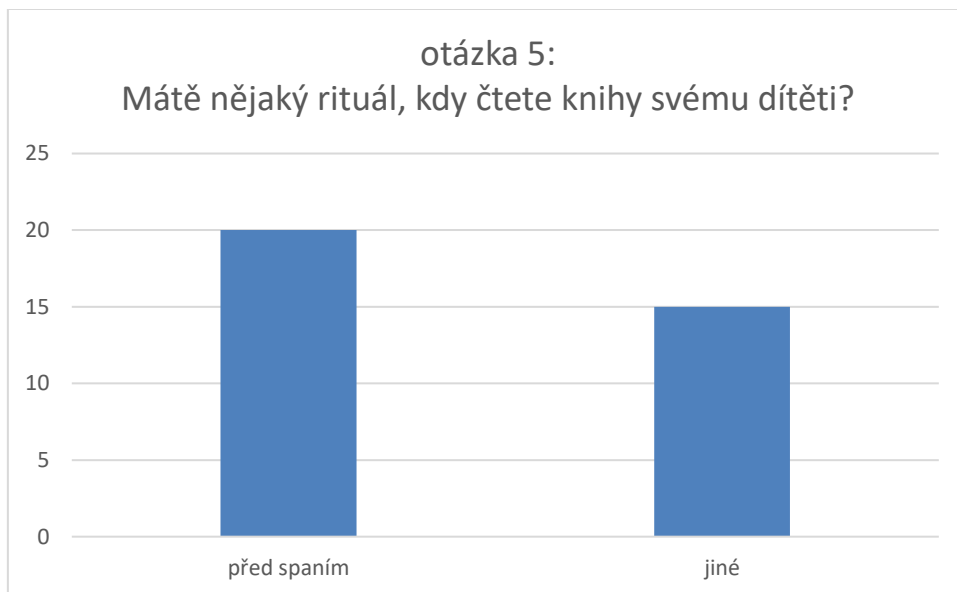
Graf č. 25 ukazuje, že více než polovina rodičů dětí z výzkumného vzorku si s dětmi prohlíží knihy, a to nejen před spaním. Graf také ukazuje, že nyní si všichni rodiče prohlížejí se svými dětmi dětské knihy.

Graf 26: Jak často po Vás dítě chce, abyste mu předčítali z knihy?

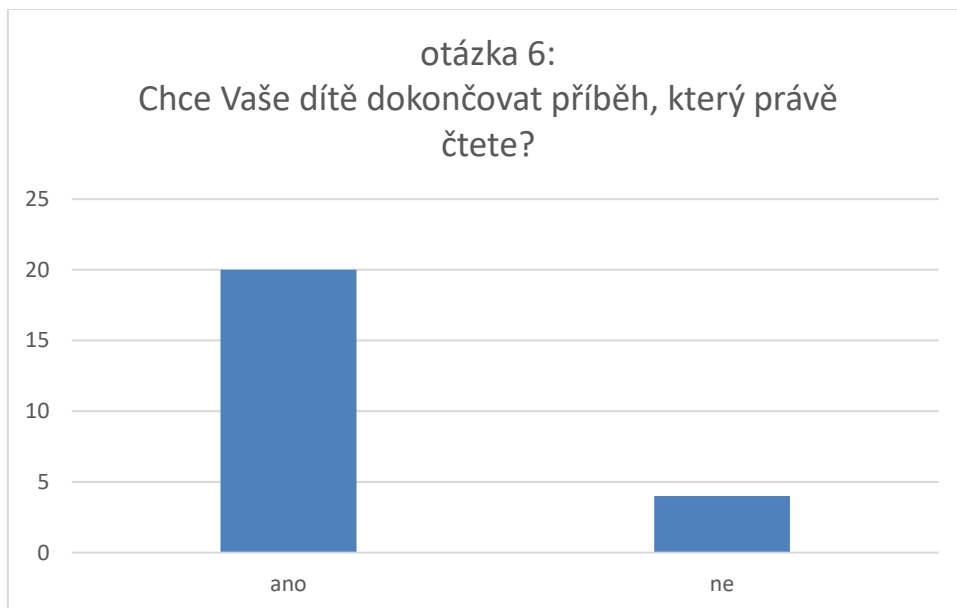
Graf č. 26 ukazuje, že i jediné dítě z výzkumného vzorku, které nejevilo zájem o knihy jsem namotivovala. S porovnáním s grafem č. 12 z prvního dotazníku (pretestu), je patrné, že nyní téměř všechny děti z výzkumného vzorku chtějí, aby jim rodiče předčítaly. Z těchto grafů vidím, že má práce má smysl a velice mě to těší.

Graf 27: Máte nějaký rituál, kdy čtete knihy svému dítěti?

Graf č. 27 ukazuje, že nejčastějším rituálem je četba před spaním. Dále pak odpověď „jiné“ představuje společné četby v knihovně, víkendové četby na chatě, prohlížení si knih na pikniku, prohlížení si knih se starším sourozencem a také kdykoli, když dítě chce.

Graf 28: Chce Vaše dítě dokončovat příběh, který právě čtete?

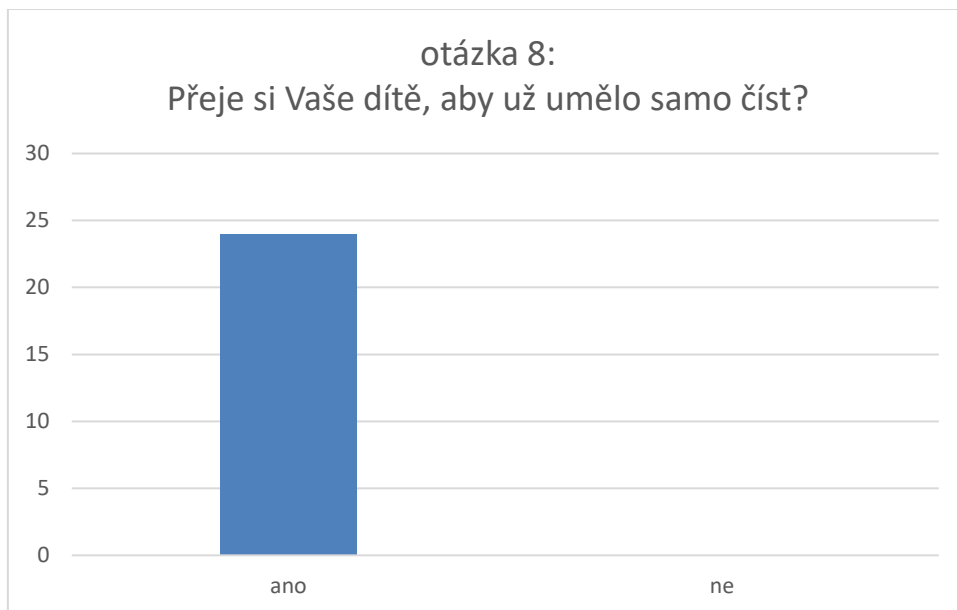
Graf č. 28 ukazuje, že zájem o dokončování příběhu výrazně vzrostl. Měla jsem skvělou zpětnou vazbu od rodičů a také od dětí. Děti doma vyprávěly o mé práci a několik rodičů si ke mně přišlo pro radu, jak může jejich dítě doma dokončovat příběh.

Graf 29: Přálo si Vaše dítě knihu jako dárek?

Z grafu č. 29 můžeme vypočítat, že zájem o knihu rapidně vzrostl. Během mého působení jsem s dětmi zábavnou formou pracovala s knihami. Největším úspěchem byly práce s příběhy, konkrétně jsem pracovala s knihou *Včelí medvídci od jara do zimy* od Jiřího Kahouna a Iva Houfy. Vybrala jsem několik kapitol, které jsem zpracovala, obohatila jsem je o otázky, dramatizaci, také o pohybové hry a o výtvarnou činnost. Rozvíjela jsem u dětí čtenářské strategie.

Graf 30: Přeje si Vaše dítě, aby už umělo samo číst?

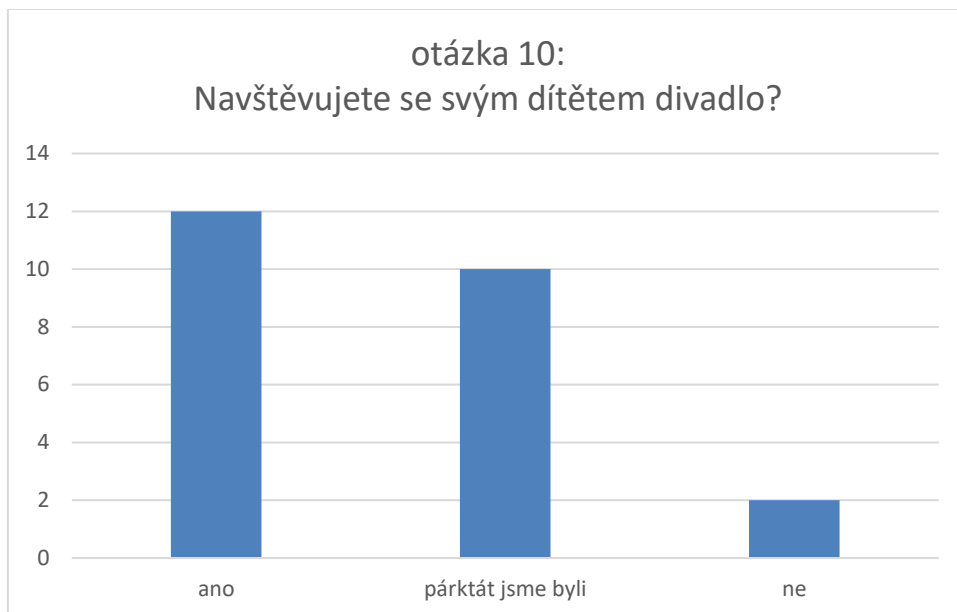
Graf č. 30 ukazuje, že všechny děti z výzkumného vzorku si přejí, aby již uměly samy číst.

Graf 31: Navštívujete se svým dítětem knihovnu? Pokud ano, jak často?

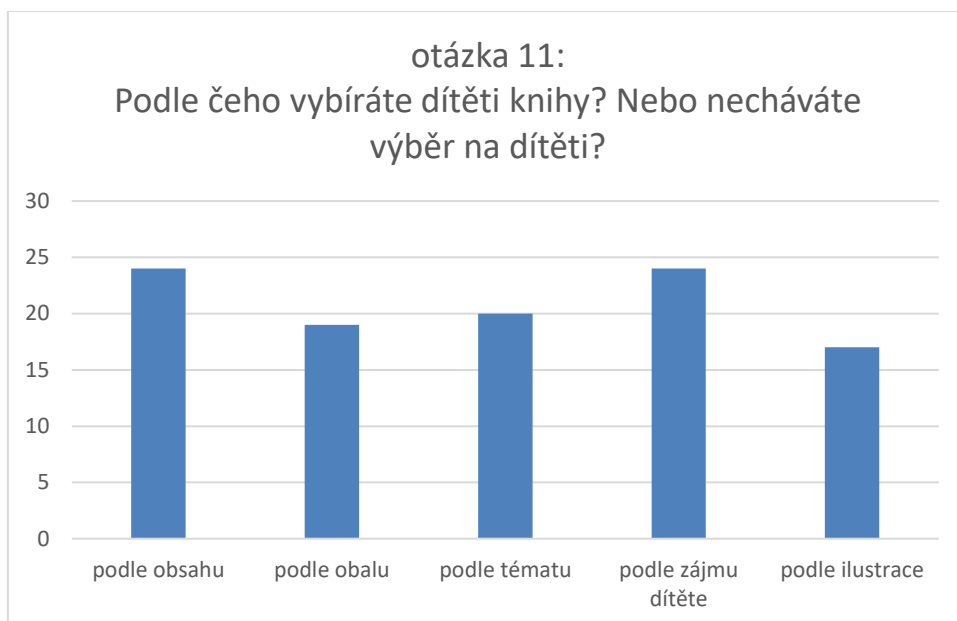
Graf č. 31 ukazuje, že po mých aktivitách lehce stoupla návštěvnost dětské knihovny. Děti si i do mateřské školy přinesly knížky, které si v knihovně půjčily. S kolegyní jsme jim udělaly ve třídě prostor, kam půjčené knihy mohly děti položit, aby si je i ostatní děti mohly prohlédnout. Dále jsme dětem umožnily o půjčených knihách mluvit, a tím jsem podporovaly jejich vyjadřovací schopnosti a samostatnost v mluveném projevu. Knihy jsme dále využívaly na hledání informací k danému tématu.

Graf 32: Navštívujete se svým dítětem divadlo?

Graf č. 32 ukazuje, že po mém působení mírně stoupla návštěvnost divadla. Během diskusních kruhů jsem s dětmi hovořila o divadelním představením, na kterém byly. Společně jsme pak s dětmi malovaly divadelní příběh, o kterém nám vyprávěla jedna dívka z výzkumného vzorku, tento příběh oslovil další děti, a tak vznikla větší návštěvnost divadla.

Graf 33: Podle čeho vybíráte dítěti knihy? Nebo necháváte výběr na dítěti?

Graf č. 33 ukazuje stejné výsledky jako v pretestu. Myslím, že tyto odpovědi jsou vhodné a že rodiče vybírají svým dětem kvalitní tituly.

Graf 34: Má Vaše dítě raději filmové zpracování pohádek než knihu?

Z grafu č. 34 je patrné, že filmové zpracování a celkově televize a média mají na děti stejně jeden z největších vlivů, ať už díky grafickému zpracování, hudbě či jiným efektům. V porovnání s grafem č. 19 z pretestu si ale můžeme všimnout, že i tak je vidět malé zlepšení, což mě velmi těší.

10 Shrnutí získaných dat z empirické části

V empirické části své diplomové práci se věnuji akčnímu výzkumu, který mi ukázal sebereflexi mé práce. Zvolila jsem akční výzkum, který je nejefektivnější. Celkem jsem si stanovila 3 cíle a k nim výzkumné otázky, konkrétně:

Cíl 1: Zjistit, jaký vztah mají děti ke knihám.

Výzkumná otázka prohlubující cíl 1: Zda a jak se proměnil u dětí vztah ke knihám?

Shrnutí: Z dotazníkového šetření (pretestu) a z mého vlastního pozorování dětí a rozhovorů s nimi se u zkoumaného vzorku dětí se ukázalo, že děti mají rády knihy. Výzkum také ukazuje na to, že nejčastěji jsou děti v kontaktu s knihou před usínáním, tedy když jim rodiče večer čtou. Dotazníkové šetření, resp. posttest, ukázal, že po mém působení, resp. po již zmíněných aktivitách, začaly děti s knihami více pracovat. Můžu tedy říct, že se jejich vztah ke knihám zlepšil.

Cíl 2: Zjistit, jestli se proměnil vztah dětí k naučné literatuře, resp. ke knihám.

Výzkumná otázka prohlubující cíl 2: Do jaké míry a jakým způsobem se proměnil vztah dětí k naučné literatuře?

Shrnutí: Tato odpověď nelze vyčíst ze žádného grafu, ale pouze z mého pozorování a rozhovorů s dětmi. Během svého působení jsem s dětmi používala knihy i jako zdroj informací. V daných/konkrétních týdenních plánech jsem dětem vybrala tematické knihy a ony v nich mohly hledat potřebné informace/obrázky, anebo jsem je naopak nabádala, aby našly knihy, které se k tématům vztahovaly. Děti tyto aktivity velmi bavily, využívaly je dále ve své volné hře apod., proto mohu říct, že i zde jsem splnila daný cíl. Také má kolegyně začala pracovat s knihami a půjčovat si ode mě knihy k rozvoji čtenářské gramotnosti.

Cíl 3: Ověřit, jestli děti předškolního věku získaly nové znalosti u jednotlivých témat.

Výzkumná otázka prohlubující cíl 3: Za jakých podmínek jsou děti schopné získat nově nabyté znalosti?

Shrnutí: Co se týče získávání nových informací z daných témat, tak si děti vedly skvěle. Jsou zvědavé a témata, která s nimi probírám, jsou přiměřené jejich věku. O nově získaných informacích se se mnou děti baví i na vycházce, nebo ještě dělám diskusní kruhy, kde s dětmi opakuji, co nového se naučily, či co je nejvíce zaujalo nebo překvapilo. Co se týče informací ohledně toho, jak používat knihu, jak s ní pracovat s rodiči, tak dotazníkové šetření (posttest) ukázal, že i rodiče můj výstup ocenili/podpořili a pracují s dětmi s knihou i doma.

11 Diskuse

V průběhu mého výzkumu bohužel došlo i k omezení a pozastavení mé práce. Původní dotazníkové šetření a mé působení na děti předškolního věku probíhalo na jaře roku 2021, v této době ale nastala koronavirová pandemie a následný lockdown. Naše mateřská škola byla po dobu dvou měsíců uzavřená a já jsem tak nemohla pracovat s dětmi v přímém kontaktu. Po znovuotevření mateřské školy následovalo pro děti adaptační období, a poté dvou měsíční letní prázdniny. V následujícím roce jsem již tohle nechtěla riskovat, a proto jsem začala s celou akcí dříve. První šetření jsem chtěla realizovat po dobu jednoho měsíce, a to během března, neboť březen je měsíc knihy. Nakonec můj akční výzkum trval půl roku,

chtěla jsem mít více času, kdyby náhodou přišla další koronavirová omezení, ale i více času na přímou práci s dětmi. Ve finále jsem ráda, že jsem na realizaci měla půl roku a děti tak během této doby více přilnuly ke knihám.

Z mého akčního výzkumu (pretestu a posttestu) a získaných dat jsem mohla porovnat informace, které jsem následně vyhodnotila. Ze získaných informací je patrné, že mé působení na děti z výzkumného vzorku mělo pozitivní dopad a skvělé zpětné vazby ze strany rodičů a kolegyně. U dětí vzrostl zájem o knihu, kolegyni jsem také namotivovala k práci s knihou, rodiče pochopili důležitost společného čtení s dítětem a mohli si dávat typy na různé knihy, a to nejen dětské. Velkou radost mi udělalo, to že si děti z výzkumného vzorku velice oblíbily čtenářský koutek a že jej využívají. Výzkumy PIRLS a PISA také potvrzují, že rozvoj čtenářské pregramotnosti má kladný vliv na další studium jednice.

Mé dotazníkové šetření potvrdilo, že se u všech dětí z mé třídy doma nachází dětské knihy. Musím přiznat, že s touto odpovědí jsem počítala, nenapadlo by mě, že by doma kterékoli dítě z mé třídy nemělo knihu.

Počty dětských knih dle dotazníku mi přijdou vhodné a přiměřené, myslím si, že děti mají dostačující výběr kvalitních titulů.

Také je patrné, že všichni rodiče z mé třídy kupují svým dětem dětské časopisy. Ptala jsem se dětí, jaké časopisy mají rády a nejčastější odpovědi byly: Sluníčko, Šikulka, Hvězdička, Puntík, My little pony a Barbie. Z rozhovoru s dětmi jsem vyzorovala, že časopisy nakupují společně s rodiči, ale občas i jen kvůli dárku uvnitř daného časopisu.

V další otázce dotazníkové šetření ukázalo, že téměř všichni rodiče z mé třídy vybírají časopisy svým dětem podle obsahu. V této otázce mohli rodiče zaškrtnout více možností, proto jsem se také dozvěděla, že dále vybírá téměř většina rodičů podle zájmu dítěte, dále podle tématu, podle obsahu a více než 15 rodičů i podle ilustrace. Myslím si, že správný výběr časopisu je velmi důležitý, bohužel se ale stále v časopisech určených dětem předškolního věku setkávám s mnoho úkoly, které jsou určeny starším dětem, respektive dětem mladšího školního věku.

Otázky zaměřené na vlastní zájem dítěte ke knihám mi ukázaly, že pouze 8 dětí si rádo samo prohlíží knihy. Většina, tedy 16 dětí, si knihy samo nerado prohlíží, ovšem téměř všichni rodiče k otázce připsali, že se jejich děti prohlíží knihy raději s nimi než samy.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo namotivovat děti předškolního věku ke čtenářství a celkovému zájmu o knihy. Chtěl jsem dětem ukázat, že kniha přináší mnohé radosti, ale slouží i jako zdroj odpovědí či informací. K tomuto cíli jsem se dostala během realizace, kdy jsem si stanovila daný problém a následný návrh na podporu situace.

Teoretická část mé diplomové práce je sepsaná na základě odborné literatury a odborných textů či článků. Jednotlivé kapitoly v teoretické části mi byly oporou pro empirickou část, neboť v empirické části docházelo k jejich ověřování.

V první části jsem se zabývala rozvojem čtenářské pregramotnosti, čtenářstvím, významem čtení pro život a také účinkem četby. Dále se dočítáme o faktorech, které ovlivňují dětského čtenáře, jsou jimi především rodina a blízké okolí, následně pak veškerá sociální prostředí, jako jsou mateřské školy, základní školy a jiné instituce či skupiny. Faktory jsem dále rozdělila na exogenní, mezi ty patří materiální podmínky, geografické podmínky či podmínky sociální. A na endogenní faktory, mezi které spadají vrozené či získané vlastnosti a dispozice dítěte. Také ve své práci píší o rolích četby v průběhu dětského vývoje, a to od období prenatálního po období předškolního věku.

Druhá kapitola mé diplomové práce je věnována rozvoji čtenářství u dětí předškolního věku. Vysvětlila jsem pojmy, jako je čtení s porozuměním či čtenářské strategie. Také jsem vypsala několik činností pro podporu motivace a zájmu o knihy jako jsou předčítání dětem, návštěva knihovny, aktivity zaměřené na práci s knihou, tvorba vlastní knihy či vyprávění o knihách. Všechny tyto aktivity a mnohem více jsem s dětmi z mého výzkumného vzorku absolvovala a všechny tyto vypsané aktivity byly velice přínosné. Dále jsem psala o rozvoji čtenářské pregramotnosti v rodině, kdy se vztah ke čtení u dětí utváří již v útlém věku, a největší podíl na rozvoji dítěte nesou právě rodiče. Zaměřila jsem se také na rozvoj čtenářské pregramotnosti v mateřské škole, neboť právě mateřská škola má v tomto velice významnou roli. Mateřské školy by měly disponovat kvalitními dětskými knihami určenými věku dítěte, dítě by také mělo mít ke knihám neomezený přístup a mělo by mít klidné prostředí na jejich prohlížení, ideálně čtenářský koutek.

Třetí kapitola a zároveň poslední kapitola v teoretické části mé diplomové práce je zaměřena na současnou dětskou literaturu. Tato část zahrnuje kritéria kvalitní dětské knihy, čtenářská

ocenění a zlaté tituly. Tato část slouží především pro inspiraci a k uvědomění si, že pouze kvalitní dětské knihy mohou děti rozvíjet a jsou jim přínosné.

Na část teoretickou navazuje část empirická, která se zabývá výzkumem. Praktickou část jsem realizovala formou akčního výzkumu. Na začátku jsem si stanovila problém, kterým jsem se chtěla zabývat. Problémem u dětí z mého výzkumného vzorku byl malý zájem o knihy, nevhodné čtenářské prostředí v mateřské škole a malá motivace rozvíjet čtenářskou pregramotnost. Na základě stanoveného problému jsem naplánovala návrh na podporu čtenářské pregramotnosti, zejména vztah ke čtení a zvýšení zájmu o knihy, a po dobu šesti měsíců jsem realizovala mnoho aktivit ke zlepšení. Aktivity, které jsem realizovala jsou vypsány v empirické části, jedná se o vytvoření čtenářského koutku, pořízení nových kvalitních dětských knih, vytvoření čtenářského stromu, který slouží jako zdroj inspirace, dále se jedná o tvorbu vlastní knihy dítěte, o práci s příběhy a také o hledání v knihách, odpolední čtení, návštěvy knihovny a obrázkové čtení.

Na základě předem stanoveného cíle jsem za pomoci své vedoucí práce sestavila dotazníkové šetření pro rodiče, které představovalo pretest o 22 otázkách a posttest o 12 otázkách. Toto dotazníkové šetření sloužilo jako sebereflexe mého působení na děti předškolního věku. Výzkum byl tedy realizován od října roku 2021 do března roku 2022 s tím, že pretest byl vyplněn rodiči na začátku října a posttest na konci března, dotazník byl anonymní a dobrovolný, ale i tak se zapojili všichni rodiče.

Z výsledků je patrné, že rodiče z mého výzkumného vzorku podporují u svých dětí čtenářství a že mé působení celou situaci ještě více zlepšilo a podpořilo. Aktivity, které jsem s dětmi uskutečnila, se také ukázaly jako velice vhodné a přínosné. Podpora čtenářství a celkové čtenářské pregramotnosti by se měla podporovat u dětí v jakékoli situaci – což věřím, že přispívá k jejich komplexnímu rozvoji.

Seznam použitých informačních zdrojů

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. *Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. 2. vydání. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN: 978-80-266-0793-9.

BETTELHEIM, B. *The use of enchantment: the meaning and importance of fairy tales*. New York: Vintage Books, 2010 edition. ISBN: 9780307739636.

ČÁP, Jan a MAREŠ, Jiří. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-273-7.

DOLEŽALOVÁ, Jana. *Čtenářská gramotnost (Práce s textovými informacemi napříč kurikulem)*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN: 978-80-7435-520-2.

HAVLÍNOVÁ, Miluše. *Knížka pro rodiče o knížkách pro děti*. 2. rozš. vyd. Praha: Albatros, 1987.

HAVLÍNOVÁ, Hana. *Chci číst jako táta s mámou*. 1. vyd. Praha: Grada, 2019. ISBN: 978-80-271-0743-8.

HELUS, Zdeněk. *Reflexe nad problémy gramotnosti. Počáteční gramotnost. Pedagogika*, 61.1-2: 205-210.

HLINĚNSKÁ, Anna. *Mapování práce s knihou v mateřské škole* (diplomová práce). Praha: PedF UK, 2017. Vedoucí práce S. Kořátková.

HOMOLOVÁ, Kateřina. *Čtenářská propedeutika*. Ostrava: Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2009. ISBN: 978-80-7368-657-4.

HYHLÍK, František. *Psychologie mladého čtenáře*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963.

CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982.

JANOTOVÁ, Zuzana a kol. *PISA: Inspirace pro rozvoj gramotností – úlohy ze čtenářské, přírodovědné a matematické gramotnosti*. ČŠI, Praha, 2020. ISBN: 978-80-88087-44-1.

KOŘÁTKOVÁ Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN: 80-247-0852-3.

KOŘÁTKOVÁ, Soňa. *Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet*. 2., rozš. a aktualizované vydání. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN: 978-80-247-4435-3.

- KOŽELUHOVÁ, Eva. *Čtenářské strategie v předškolním vzdělávání* (Disertační práce). Praha: Pedagogická fakulta UK. 2021. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/...501>
- KOŽELUHOVÁ, Eva. WILDOVÁ, Radka. *Čtenářské strategie v předškolním vzdělávání*. Univerzita Karlova, Pedagogická Fakulta 2021. ISBN: 978-80-7603-287-3.
- LAUFKOVÁ, Veronika a Adéla GOLDMANNOVÁ. *Rozvoj čtenářské pregramotnosti v praxi mateřské školy* [online]. [Česko]: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN: 978-80-7603-194-4.
- LEPILOVÁ, Květuše. *Cesty ke čtenářství*. 1. vyd. Brno: Edika, 2014. ISBN: 978-80-266-0112-8.
- LOKŠOVÁ, Irena a LOKŠA, Josef. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole: teoretická východiska a praktické postupy, hry a cvičení*. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN: 80-7178-205-X.
- MERTIN, Václav. GILLERNOVÁ, Ilona. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN: 80-7178-799-X.
- MERTIN, Václav. GILLERNOVÁ, Ilona, ed. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Obecná psychologie*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN: 978-80-7387-929-7.
- PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-772-8.
- PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří, 2013. *Pedagogický slovník 7.*, aktualizované a rozšířené vydání Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0403-9.
- RAJDLOVÁ, Iva. *Problematika dětského čtenářství a aktivity na jeho podporu*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, 2006. Vedoucí práce Iluše Cejpková.
- ŘÍČAN, Pavel. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-829-5.
- SPINK, John. *Children as readers: a study*. Repr. London: C. Bingley, 1990. ISBN: 0-85157-440-8.
- SHAPIRO, Lawrence E. *Emoční inteligence dítěte a její rozvoj*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-648-3.

- ŠAFRÁNKOVÁ, Kateřina. *Metodika čtenářství*. (online). 2012. (cit. 2017-08-01). Dostupné z: http://www.ptac.cz/data/Metodika_ctenarstvi.pdf
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0714-6.
- TOMAN, Jaroslav. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno: Cerm, 1999. ISBN: 80-7204-111-8.
- TOMÁŠKOVÁ, Iva. *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN: 978-80-262-0790-0.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme? Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky vydal HOST. Brno, 2007. ISBN: 978-80-7294-270-1.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: obyvatelé české republiky a jejich vztah ke čtení (2010)*. 1. vydání. Brno: Národní knihovna České republiky, 2011. ISBN: 978-807-0505-991.
- TRÁVNÍČEK, Jiří. *Rodina, škola, knihovna: Náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje*. Vydáno ve spolupráci s Národní knihovnou České republiky. HOST, Brno, 2019. ISBN: 978-80-7577-994-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. ISBN: 80-7178-308-0.
- VÁŠOVÁ, Lidmila; Černá, Milena. *Bibliopedagogika*. 2. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1989. ISBN: 80-04-24503-X.
- VÁŠOVÁ, Lidmila. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: Institut sociálních vztahů, 1995. ISBN: 80-85866-07-2.
- WILDOVÁ, Radka. *Rozvíjení počáteční čtenářské gramotnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN: 80-7290-228-8.
- ZEMÁNKOVÁ, Klára. *Dětské čtenářství a aktivity českých knižních veletrhů na jeho podporu*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2008. Vedoucí práce Mgr. Et Mgr. Lenka Hořínková-Kouřilová.
- ZEMÁNKOVÁ, Klára. *Metody rozvoje dětského čtenářství v ČR a možnosti spolupráce jednotlivých subjektů na jeho podpoře*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta,

Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví, 2010.
Vedoucí práce Mgr. Jana Nejezchlebová.

Seznam použitých internetových zdrojů

Zdroj 1: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/proc-cist-detem>

Zdroj 2: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/6841/projekt-pro-rozvoj-ctenarstvi.html>

Zdroj 3: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/clanek-72>

Zdroj 4, 5, 6: https://pages.pedf.cuni.cz/sc1/files/2019/10/Methodika_OPVVV_SC1.pdf

Zdroj 7: <http://www.ctenarska-gramotnost.cz/ctenarska-gramotnost/cg-strategie/cg-strategie-1>

Zdroj 8: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/P/21877/CTENARSKÉ-STRATEGIE-OD-PRVNICH-SKOLNICH-DNI.html>

Zdroj 9: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/10179/literatura-pro-ceske-deti?fbclid=IwAR26iDbusmfACZ9WvYj3KR3Lyv1ts3Ro9EuR8KXw3RrsvdTaNuqBAcrs8>

Zdroj 10: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/zlate-tituly>

Zdroj 11: <http://www.zlatastuha.cz/cs/archiv>

Zdroj 12: <https://magnesia-litera.cz/#nominace>

Zdroj 13: <https://pamatniknarodnihopisemnictvi.cz/3520-2021/>

Zdroj 14: <https://muriel.cz/muriel-2021-vysledky/>

Zdroj 15: <https://theses.cz/id/a29xna/26978747> Drahotská 2018

Zdroj 16: <https://theses.cz/id/a29xna/26978747> Drahotská 2018

Zdroj 17:

https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1170750/mod_resource/content/1/Bettelheim%2C-B.---Za-tajemstv%C3%ADm-pohádek.pdf

Zdroj 18: <https://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice/proc-cist-detem>

Zdroj 19: <https://is.muni.cz/th/jq9q5/Bakalarka.pdf>

Zdroj 20: https://theses.cz/id/ngtoox/downloadPraceContent_adipIdno_12090

